

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Jednota slova a stromu
tvorí strom života –
památník mučedníkům 2

Judaismus a výzkum
kmenových buněk 6

■ Krátce

Nechť se slovo a strom promění v živoucí památník, v strom života těm, kteří zahynuli a nemohli se vrátit do země otců. Avšak jejich nesmrtelné duše naplněné stejně nesmrtelnou nadějí vydaly před Hospodinem svědectví nejen o svém martyriu, ale i o naději v blízký konec galutu.

Rabín Daniel Mayer

Progresivní židovství tak i na poli lékařské etiky reflektuje vlastní náhled na židovství, ve kterém nikdy nenastal klidový stav, nýbrž stálý pohyb spějící kupředu, někdy pomaleji, někdy rychleji. Uznáváme dynamicky se vyvíjející charakter židovství, který je uložen v jeho tradici. Dědictví tradice a výzvy moderní doby tak kráčí ruku v ruce.

Rabín Tomáš Kučera

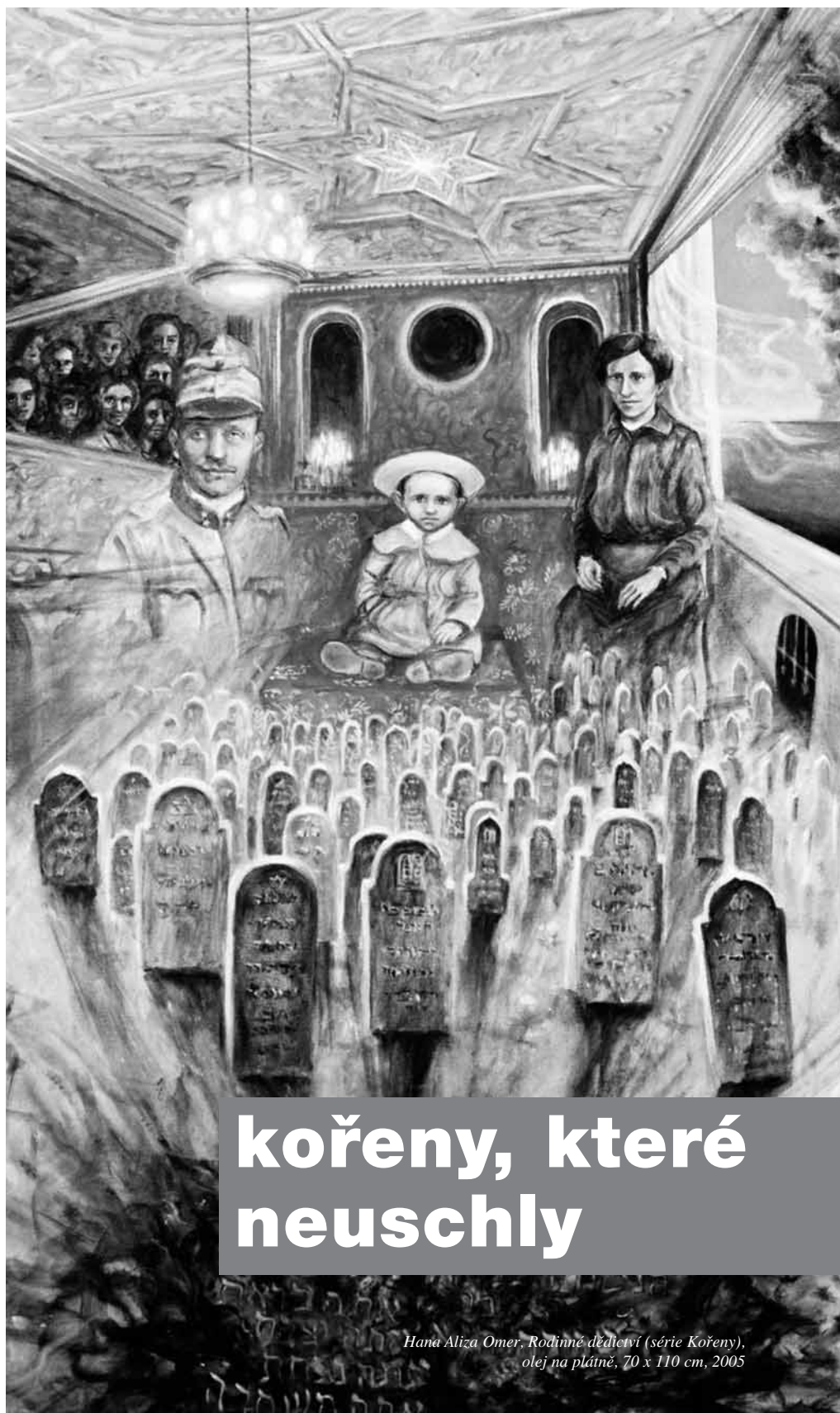
Midraš ke knize Genesis, *Berešit raba* (63:6) tvrdí: „Ten, kdo přijímá staršího, jakoby přijímal Boží přítomnost.“ I s těmi, jejichž intelektuální schopnosti upadají, se má jednat stejně jako se starším učencem. Tak se píše v Berachot 8b: „Dej pozor, abys měl v úctě starší, kteří kvůli pokročilému věku již zapomněli svou učenost. Pamatuji, že i rozlámáné zbytky prvních desek smlouvy byly uschovány v Arše úmluvy společně s deskami novými.“

Rabín Chaim Wender

Osudy této Tóry nejsou zcela jasné. Mohla být odvezena na příkaz okupačních úřadů během protektorátu a předána do Židovského muzea, kde byly Tóry soustředovány, ale podle jiné verze byla tajně uschována a do Židovského muzea se dostala až v padesátých letech. Jisté je, že byla spolu s dalšími svitky odprodána do Londýna a později „adoptována“ americkou obcí z města Fairfield.

Milan Kalina

Izraelská malířka **Hana Alisa Omer** zve na výstavu svých obrazů. ➤

kořeny, které neuschly

*Hana Alisa Omer, Rodinné dědictví (série Kořeny),
olej na plátně, 70 x 110 cm, 2005*

Jednota slova a stromu tvoří strom života – památník mučedníkům (úvaha k svátku Tu bi-švat)

V úterý, 15. švatu (22. ledna) budeme slavít Nový rok stromů – ראש השנה לאילנות. Jak bylo již mnohokrát uvedeno, vznik svátku se klade do období druhého Chrámu a hovoří se o něm v Mišně, počátek traktátu Roš hašana, kde se zmiňují čtyři nové roky, z nichž jeden je právě Nový rok stromu – ראש השנה לאילן. Vede se tu spor mezi školou Šamaje, která tvrdí, že svátek se má slavít prvního dne měsíce švat, kdežto škola Hilela tvrdí, že patnáctého dne tohoto měsíce. Halacha byla stanovena podle rozhodnutí Hilelových žáků, proto jej také nazýváme prostě 15. švat – ט"ו בשבט.

Vraťme se však do doby, kdy Hospodin vysvobodil naše předky z Egypta a vedl je do kenaánské země, kterou příslibil již našim praotcům. Není krásnějších slov než slova Tóry oslavující panenskou krásu přírody budoucí Erec Jisrael (Dt 8,7-10):

„Vždyť Hospodin, tvůj Bůh, tě uvádí do dobré země, do země s potoky plnými vody, s prameny vod, propastných tůň, vyvěrajícími na pláni i v pohoří, do země, kde roste pšenice i ječmen, vinná réva, fíkoví a granátová jablka, do země olivového oleje a medu, do země, v níž budeš jíst chléb bez nedostatku, v které nebudeš postrádat ničeho, do země, jejíž kamení je železo a z jejichž hor budeš těžít měď. Budeš jíst dosyta a budeš dobrořečit Hospodinu, svému Bohu, za tu dobrou zemi, kterou ti dal.“

Tóra nám také ukládá, abychom byli iniciativní při příchodu do Svaté země (Lv 19,23): „Až přijдете do země a budete sázet různé ovocné stromy...“ **Midraš Tanchuma, Kedošim 8** objasňuje tento verš takto: Hospodin pravil synům Izraele: „Ačkoli ji (kenaánskou zemi) naleznete plnou všeho dobrého, neříkejte si: ‚Nebudeme nic dělat, nebudeme sázet stromy.‘ Naopak, budete spěchat s výsadbou stromů. Tak, jak jste přišli do země a spatřili jste stromy, které už před vámi zasadili jiní, tak i vy sázejte stromy pro vaše děti. Ať také nikdo neříká: ‚Jsem již starý, kolik let mi ještě zbývá? Proč bych se měl namáhat pro jiné?‘ Ne, on je nyní povinen sázet stromy, tak jak již před ním sázeli jiní.“

Téměř před dvěma tisíci lety popisoval náš historik **Josephus Flavius** v desáté kapitole třetí knihy svého díla Válka židovská krásu a plodnost galilejské přírody takto:

„U Gennesáru (jezero Kinneret) se rozprostírá stejnojmenná krajina, podivuhodná svou přirozenou krásou. Svou úrodnou půdou se nevzpírá žádné rostlině a její obyvatelé ji celou obdělávají. Líbezná podnebí se hodí na rozličné plodiny. Ořešáky, které nejvíce z rostlin milují chladno, tam rostou

v nesmírném množství, dále datlové palmy, které jsou živý vedrem, a vedle nich fíky a olivy, kterými se vyznačuje mírnější podnebí. Mohlo by se říci, že je to štědrost přírody, která se snažila shromáždit na jedno místo protiklady a prospěšný svár ročních období, z nichž každé jako by si na tuto zemi činilo nárok. Neboť nejen že mimo nadání živí rozličné druhy sklizni, nýbrž je i pečlivě chrání. Po deset měsíců bez ustání podporuje nejkrálovstější plodiny, vinnou révu a fík,

Profesor Ziv Hermann Schapira (1840–1898) – duchovní otec Židovského národního fondu (KKL); naplnění svého snu se již nedožil, fond byl založen až tři roky po jeho smrti.

ostatní pak plody jim uzrávají po celý rok. Kromě přívětivého podnebí je krajina ještě zavlažována velmi vydatným pramenem.“

Později, v první kapitole šesté knihy tohoto díla Flavius popisuje tragické důsledky války na přírodu Svaté země: „Jak již bylo svrhu řečeno, (Římané) vykáceli stromy v celém území okolo města do vzdálenosti devadesáti stadií. Žalostno bylo se na krajinu dívat. Neboť místa dříve ozdobená stromovím a zahradami byla tehdy proměněna úplně v pustinu a stromy byly vysekány. Každý cizinec, který viděl dřívější Judeu a překrás-

ná předměstí Města a který potom pohlížel na onu poušť, hlasitě zaplakal nad změnou, jaká nastala. Neboť všechny stopy krásy válka zničila...“

Po tragickém roce 70, kdy byl Titovými vojsky zbořen druhý Chrám a velká část přeživších obyvatel Judska vyhnána z vlasti, počalo období cizí vlády nad Svatou zemí. Římané vystřídali křesťanští Byzantinci, kteří podlehlí vpádu muslimských Arabů. Roku 1099 dobyli křižáci Jeruzalém, přičemž bez milosti zmasakrovali jeho židovské a muslimské obyvatele. Po nich dobyli zemi Mamlúci a od počátku 16. století až do konce roku 1917 ji spravovali osmanští Turci. Ani jednoho z „pánů“ Svaté země nezajímaly přírodní krásy a jejich zachování. Naopak, jejich politika ve vztahu k přírodě byla kořistnickou. Prakticky všechny lesy, které tu časem po protiřímském povstání vyrostly, byly pozdějšími vládci nešetrně vykáceny a dřevo použito na stavby, otop či na sklonku otomanského panství na pražce pro koleje tehdy nové železnice. V 19. století se stav přírody Svaté země prý moc nelišil od toho, jak jej popisoval po povstání Josephus Flavius.

Každý, kdo dnes přijede do Izraele, ať již jako turista nebo nový přistěhovalec, bývá unešen krásou jeho přírody. Pravda, ne vše je ideální. Jeden ze zakladatelů státu, David ben Gurion, snil o zeleném Negevu s městy a průmyslem. Tento sen se mu dosud nesplnil, a možná je to dobře. Vždyť mystické kouzlo Negevské pouště tkví v její nespoutanosti a nedotčenosti lidskou činností.

Tato krásu, jíž se dnešní Izrael pyšní, by tu však nebyla, nebýt snů z počátku sionistického hnutí. Jedním z nich byl profesor matematiky na Heidelbergské univerzitě Hermann Schapira (1840–1898), jenž již na prvním zasedání Sionistického kongresu roku 1897 předložil návrh na zřízení Židovského národního fondu (KKL), který by shromáždil finanční prostředky, jež by výlučně sloužily k nákupu půdy v Palestině. Takto ►

► získanou půdu by Fond přiděloval novým přistěhovalcům, aby ji obdělávali nebo aby na ní zakládaly nová sídliště. Naplnění svého snu se profesor Schapira nedožil. Teprve na pátém zasedání Sionistického kongresu roku 1901 byl díky Herzlově rozhodnosti Židovský národní fond – Keren kajemet le-jisrael (קרן קיימת לישראל) ustaven. Jedním z propagátorů a mecenášů KKL byl vídeňský průmyslník Johann Krementzky (1850–1934), který byl též zvolen jeho prvním předsedou.

Díky více než stoleté činnosti fondu, která se dnes samozřejmě neomezuje pouze na shromažďování prostředků na nákup sazenic a malých stromků k zalesňování, se můžeme kochat krásami volné přírody, ale i velmi kultivované přírody v okolí kibuců a mošavů. Za zmínku jistě stojí i les vysazený KKL nedaleko Jeruzaléma, který byl zasvěcen památce nacisty umučených československých Židů, a kde každoročně pořádají krajané z celého Izraele pietní shromáždění a tryzny. Připomeňme ještě jeden strom v památníku Jad Vašem, který byl zasazen na památku paní Army Lauscherové (1904–1985), jež

byla jedním z pilířů výchovy a vzdělání dětí terezínského ghetta. Kromě znalostí jim vštěpovala i optimismus, což v oněch ne lidských podmínkách mnohdy znamenalo, bohužel být dočasně, ale přece, prodloužení jejich života.

Každoročně v Lese československých mučedníků z úst těch, kteří přežili a jejich potomků, stoupají ke korunám stromů a od tud výše k nebesům optimistická slova národní hymny:

עוד לא אבדה תקוותנו התקווה בת שנות אלפים
להיות עם הפשי בארצנו – ארץ, ציון, ירושלים.

„Ještě neumřela naše naděje, naděje dávná dva tisíce let – být svobodným národem v naší zemi – země, Sión, Jeruzalém.“
Nechť se slovo a strom promění v živoucí památník, v strom života těm, kteří zahynuli a nemohli se vrátit do země otců. Avšak jejich nesmrtelné duše naplněné stejně nesmrtelnou nadějí vydaly před Hospodinem svědectví nejen o svém martyriu, ale i o naději v blízký konec galutu.

► Rabín Daniel Mayer

Foto: www.medyamasaada.com

Program Bejt Simcha

únor 2008

SOBOTA 9. ÚNORA
od 10 hodin v Bejt Simcha
Ranní sobotní bohoslužba
s Masorti a rabínem Ronaldem
Hoffbergem

V pátek 22. 2. se bohoslužba v Bejt Simcha nekoná. Místo toho vás zveme na Kabalat šabat s rabínem Kučerou – viz pozvánka na této straně.

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek
od 18 hodin

Po bohoslužbě nově nabízíme kurz čtení liturgických textů a tradičních písní pro svátky (v únoru příprava na Purim).

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 17 do 18 hodin
(kromě 22. 2.)

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svůj zádot na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Bejt Simcha ve spolupráci s WUPJ
(Světovou unií progresivního judaismu)

srdečně zve na

ŠABAT
S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

sobota 26. ledna 2008

na Židovské obci, Maiselova 18, Praha 1

Šachrit – ranní bohoslužba od 10.30 hodin (3. patro)

Šiur – společné studium týdenního oddílu Tóry od 12 hodin (2. patro)

Hodina hebrejštiny od 13 hodin (2. patro)

Příspěvky ke společnému vegetariánsko-mléčnému obědu vítány.

KABALAT ŠABAT
S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

pátek 22. února

od 18 hodin v restauraci Mánes
(Masarykovo nábřeží 250, Praha 1)

Kabalat šabat, společná večeře, studium textů, program pro děti; vstup: 50 Kč dospělí, 30 Kč studenti, děti do 12 let zdarma – pouze pro přihlášené, přihlášky na adrese reform@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929 do středy 13. 2.

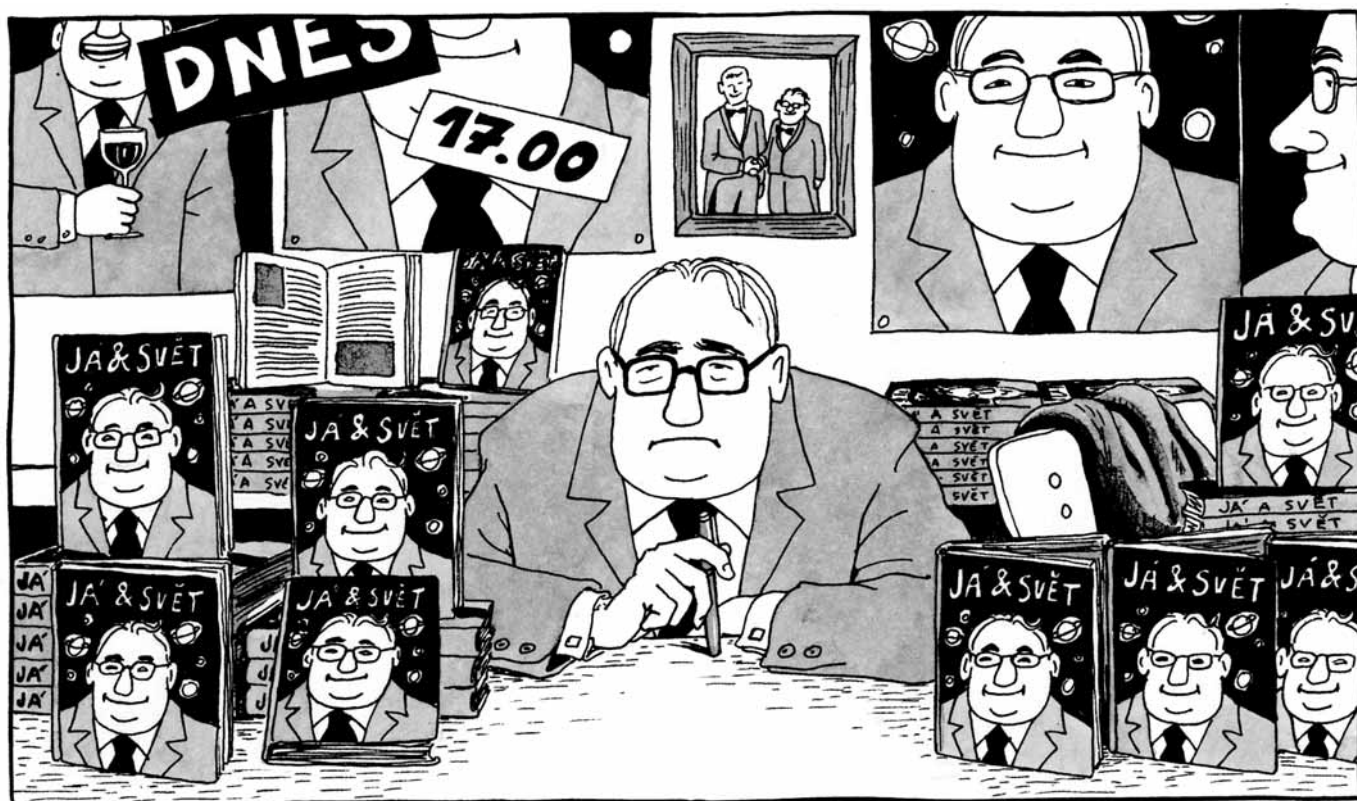
Stane se horolezec významným politickým předákem, nebo tomu může být i naopak? V České republice se přece usilovalo učinit pěvce Gotta či hokejistu Jágra prezidentem státu.

svět: MISTŘI MOCI MISTRY PERA

Zmíním se o situaci, v níž se trochu vyznám – v americkém domově, kde trávím většinu času. Z dlouhána basketbalisty Billa Bradleyho se stal senátor ze státu New Jer-

jevů, potřásání ruky co největšího počtu voličů. (Kandidát Bill Richardson, guvernér státu New Mexico, v tomto potřásání překonal někdejšího prezidenta Theodora Roose-

zpracování vynesla prestižního a finančně výnosného Oscara. Další uchazeč John Edwards, bývalý neúspěšný kandidát na viceprezidenta v roce 2004, se knihou *Four*

„JEDNOU VARIANTOU ÚSILÍ PŘESVĚDČOVAT O VLASTNÍ MIMOŘÁDNÉ KVALIFIKACI JE KNIHA ...“

sey a posléze i neúspěšný uchazeč o prezidentský úřad. Z herce Freda Thompsona se stal senátor ze státu Tennessee a nyní i on projevuje zájem stát se prezidentem. Herec Ronald Reagan se věru prezidentem stal, osm let setrval v čele země a končil se zásluhami s historickým dopadem.

Příští rok musí končit dosavadní nájemník Bílého domu George W. Bush a zájemců o tamější pobyt již máme dlouhou řadu. V Číně se bude konat olympiáda a v USA rovněž značná událost – překážkový běh politiků finalistů, kdo z nich první dorazí k cílové pásce. Účastníci utratí mnohé miliony, absolvují maraton shromáždění, pro-

velta, světového šampiona, což prý je zaznamenáno v *Guinness Book of World Records*.)

Jednou variantou úsilí přesvědčovat o vlastní mimořádné kvalifikaci je kniha: být jejím skutečným či fiktivním autorem, podílet se na žánru faktu či polofaktu, případně pouhého pseudofaktu. Se jménem Hillary Clintonové, prostopášným choťem mnohonasobně šálené manželky, vyšly knihy dvě, a stejně tomu tak případě Baracka Obamy, jejího rivala o nominaci Demokratickou stranou. Jako autor dvou knih je uveden i bývalý Clintonův viceprezident Al Gore. Jeho *Inconvenient Truth* („Nepohodlná pravda“) o globálním oteplování mu ve filmovém

Trials („Čtyři soudní procesy“) populisticky prezentuje jako advokát chudých, ochránce bezbranných, jímž se chtěl stát už jako jednáctiletý hošík. Veleúspěšným advokátem se skutečně stal, specializoval se na bitvy proti lékařům, nemocnicím, pojišťovnám, vyhrál miliony pro své klienty a zejména pro sebe, takže v mnohých očích svatozář nezištného samaritána jaksí pohasla. Rovněž nepomohla zpráva, že za nedávné ostříhání u kadeřníka neváhal zaplatit 400 dolarů.

Většina kandidátů jak mezi demokaty, tak mezi republikány absolvovala právnická studia. Všichni ovšem zdůrazňují své předchozí zásluhy. Republikán Rudy Guiliani ►

► jako primátor New York City se notně zasloužil o podstatné omezení kriminality v metropoli a jeho reakce po katastrofě 11. září si zaslouží respekt. Mitt Romney, nejpohlednější a nejfotogeničtější ze všech, guvernér republikán z převážně demokratického státu Massachusetts a navíc i mormon, ve své knize zdůrazňuje manažerské úspěchy i v privátním kapitalistickém počínání.

Recenzenti oceňují otevřenost a ochotu některých autorů přiznat se ke svým nedokonalostem, k někdejšímu pošetilostem a prohřeškům. Můj oblíbený John McCain se například zmiňuje o svém obtížně zvládnutelnému temperamentu v dětství, a že v mládí uvažoval vstoupit do francouzské cizinecké legie. S ohledem na rodinnou tradici (jak jeho otec, tak i dědeček dosáhli nejvyšší hodnosti admirálů komandujících mohutné flotily), tento potomek musel projít námořní akademií, kterou zpočátku nenáviděl. Zatímco Hillary i Al Gore za svých studií zářili jako ambiciózní pilňáčkové se samými jedničkami, McCain s bídou prolézal. Nakonec to přece jen dokázal a stal se pilotem na letadlové lodi. Ve Vietnamu padl do zajetí a jako syn významného nepřítele tam za víc než pět let prožil pořádná muka.

Náhlá politická hvězda Barack Obama je syn kansaské matky a keňského otce opustivšího rodinu, když dítěti byly dva roky. Barack Obama se bez okolků přiznává k pátrání po své vlastní identitě a ke koketování s revolučními nápady, jež naštěstí kulminovalo do praktického zjištění výhod dobrých mravů a slušného chování. To veřejnost u mladého černochoce oceňuje, zvláště při srovnání s jeho permanentně rozněvanými vyčítajícími vrstevníky. Příliš by mě nepřekvapilo, kdyby ho toto plus vyneslo až ke dveřím Bílého domu.

Za dost unikátní pokládám počiny o prezidenství neusilujících amerických politiků, kteří se pouštějí do tvorby románové. Například William Weld, bývalý guvernér státu Massachusetts, po prohraných volbách do senátu napsal román *Mackerell by Moonlight* („Makrela za měsíčního úsvitu“) a po jeho úspěchu s dalšími výtvy pokračoval. Pozoruhodná je autorská spolupráce Williama S. Cohena, bývalého republikánského senátora ze státu Maine, posléze ministra národní obrany ve vládě demokrata Clintona, s Gary Hartem, bývalým demokratickým senátorem z Colorada. Spolu napsali několik úspěšných románů na téma mezinárodních zápletek a intrik.

Intriky ve Washingtonu jsou tématem několika knih Barbary Mikulské, současné senátorky polského původu ze státu Maryland. Nepíše je ale sama, vypomáhá jí – a nevíme, do jaké míry – bývalá žurnalistka Marylouise Oates. Na tentýž druh spolupráce od spisovatelky Mary-Rose Hayes ze San Franciska spoléhá úřadující senátorka Barbara Boxer z Kalifornie. Na otázku, kde najde čas pro takové počínání, odpověděla, že tak činí zejména za svého častého pobytu na letadle, cestou z Kongresu ke svým voličům, tam a zpět, a tato práce jí trvala sedm let.

Veřejnosti známé jméno ale není zárukou komerčního úspěchu. Zřídka se kniha z takového pera dostane na seznam bestsellerů. Jako výjimka z pravidla je uváděn historický román *The Hornet's Nest* („Hnízdo sršňů“) Jimmyho Cartera, jehož se prodalo téměř 200 000 výtisků.

Bývalí prezidenti si počínají různě. Legendární Teddy Roosevelt jezdil střilet šelmy do Afriky a na domácí půdě se pustil do velezáslužné práce se zakládáním národních parků. Eisenhower a Ford se věnovali golfu, Reagan projíždí na koni na svém rozsáhlém kalifornském ranči v Santa Barbara. Carter, bohužel, se plete dál do politiky.

V Čechách tenhle problém prozatím ve směs nenastal. Hlava státu umřela ve funkci nebo odešla do ústraní. Václav Havel snad najde dost času a energie pustit se do další literární tvorby a zejména v pamětech sepsat své nesporně bohaté zkušenosti. V souvislosti s tématem o takových počinech někdejších politických veličin je to právě Havel, o němž se ve světě píše jako o unikátu, kam to dosáhl původním povoláním literát, katalpován až do nejvyššího úřadu v zemi.

V roce 2008 bude tedy nejen olympiáda v Číně a volby v USA, ale rovněž volba prezidenta v České republice. Co do publicistických výkonů, zdaleka nejznamenitější si počíná nynější hlava státu s notným zájmem se v úřadě nadále udržet. Jeho projevy se v knižní formě objevují na trhu, aniž by se z nich stávaly mimořádně úspěšné bestsellery. Takové popularity zcela určitě nedosáhl opus mamutího rozsahu k oslavě Jiřího Paroubka. Snad jen Miloš Zeman a Jiří Dienstbier by svým perem mohli uspět. Takový výkon, ať už jako žánr literatury faktu a ještě méně jako tvorby románové, bych nepředpokládal u předáků, jako třeba je Zdeněk Škromach. Ale Vojtěch Filip by mohl zazářit s estébáckým trhákem, inspirován vlastními bohatými zkušenostmi.

► Ota Ulč. Ilustrace Lucie Lomová

World Union for Progressive Judaism a Bejt Simcha
vás srdečně zvou

Různé chutě JUDAISMU

HALACHA – DVA POHLEDY

série dvou přednášek v rámci vzdělávacího cyklu Různé chutě judaismu

6. února od 19.00 h: „Úvod do tradiční halachy – prameny, vývoj, základní principy, současnost“ – Jan Divecký

13. února od 18.30 h: „Halacha v konzervativním judaismu“ – Jiří Blažek

přednášky se konají vždy ve středu

na Židovské obci (sál ve 3. patře), Maiselova 18, Praha 1
vstup 20 Kč na celou sérii přednášek, 15 Kč jednotlivá přednáška

další informace o programu **Různé chutě judaismu** na e-mailové adrese:
vzdelavani2006@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929

JUDAISMUS

a výzkum kmenových buněk

Když jsme s někým v častém a blízkém kontaktu, často nám uniknou pozvolné změny u této osoby. Tak je tomu i s vývojem ve společnosti. Kdybychom pomyslně přenesli generaci našich prababiček a pradědečků do našich dnů, asi by zoufali v chápání a používání mobilů, e-mailů či nových administrativních a technických vymožeností. Avšak i naše generace, jakkoliv sebevědomá v přístupu k modernímu světu, se dostává do rozpaků při posuzování nových poznatků, zvláště těch, které se týkají životních extrémů, tedy začátku nebo konce života. Jedním z těchto aktuálních problémů je i výzkum kmenových buněk.

Zavítejme nejprve na chvíli do biologie. Zygota (fertilizované ovum, oplodněné vajíčko) podléhá mitotickým dělením, které vždy zdvojnásobují počet přítomných buněk. Po třetím mitotickém dělení tak dostáváme osm buněk. Zygota přitom prochází různými stadii (morula, blastula) a kolem čtvrtého dne obsahuje vzniklý blastocyst více než 120 buněk. Na konci prvního týdne dochází k usídlení v děloze, na konci druhého týdne k diferenciaci. Po několika dalších týdnech se považuje embryo z makroskopického hlediska za plod. Tento proces se vztahuje na normální průběh vývinu jedince. Metoda umělého oplodnění (IVF, In Vitro Fertilisation) však vedla ke statutu pre-embrya, k zygotě mimo uterus. Pre-embryo může uskutečnit svůj potenciál až po uterinní transplantaci. Tyto okolnosti jsou důležité v posuzování našeho tématu.

Kmenové buňky se vyskytují v lidském těle na všech vývojových stupních, embryonálním, fetálním i dospělém. Jsou unikátní tím, že nejsou vázány k žádné specifické funkci, a to tak dlouho, dokud nedostanou určitý signál a nezačnou se specializovat do všech zhruba 200 buněčných typů našeho těla. Čím více však postupujeme od embrya k dospělému organismu, tím více klesá pluripotence, schopnost přetvářet se do všech buněčných typů. V listopadu 1998 zažil vědecký výzkum průlom, když se v renomovaném časopise Science objevil článek „Embryonální kmenové buněčné linie odvozené od lidských blastocystů (Embryonic stem cell lines derived from human blastocysts)“. V laboratorních podmínkách se tak umožnilo doposud nemožné – kultivovat embryonální kmenové buňky, schopné vyvíjet se do všech možných buněk, tkání či dokonce orgánů. Tím se tato metoda stala žhavým kandidátem pro případné léčení různých nemocí, od Parkinsonovy či Alzheimerovy choroby až po diabetes a poranění páteře. Nadšení však bylo od počátku usměřováno potřebou embrya ve stadiu blastocy-

stu, jehož existence se automaticky přeruší získáním vnitřní hmoty, tedy tzv. embryonálních kmenových buněk. Tím se dostáváme

znalosti a dovednosti k léčení nemocí. V opačném případě jde o prolévání krve (Šulchan aruch – Jore dea 336:1, 16. století).

do citlivé oblasti vzniku života. Jak se staví židovství k tomuto problému?

Halacha se většinou odvolává na obecné principy, odvozené z klasických zdrojů a formované dalším myšlenkovým vývojem. Tóra (Exodus 21:18-19) zmiňuje případ dvou lidí, kteří se přou, a jeden z nich je přitom náhodou zraněn. Pachatel se musí postarat o uzdravení postiženého (*verapo jerape*). Zde pramení koncept *refua*, léčení, které Talmud (Bava Mecija 85a, 6. století) interpretuje jako možnost (zatím nikoliv jako povinnost) lékaře, aby léčil. Teprve Ramban (*Torat ha-ada*, 13. století) tvrdí, že léčení je *micva*. Odtud se vyvinula klasická pozice halachy k lékařství jako povinnost používat

Tento obsahový vývoj konceptu *refua* může pokračovat v moderní době tvrzením, že *micva* léčení zahrnuje i experimentální vědu, která se zaměřuje především na výzkum, nejenom na přímé použití. K zdůvodnění, že léčení je *micva*, používá Ramban termín *pikuach nefesh*, záchrany života, který je tak vysokou hodnotou, že odsouvá stranou dokonce i šabat (*pikuach nefesh doche et hašabat*). Za povšimnutí stojí, že se v tomto případě definuje etická hodnota přes rituální hodnotu. *Pikuach nefesh* představuje respekt k lidské existenci a její úctu. Znamená však aplikace tohoto principu uznání experimentálního přístupu vědy ke kmenovým embryonálním buňkám, nebo naopak zavrhnutí ►

► testované terapie, která sice může zachránit mnoho životů, ale jenom při likvidaci jiného, třeba i jediného života v jeho přípravné fázi?

Odpověď na tuto otázku souvisí s halachickou definicí lidské existence. V prvním přiblížení můžeme konstatovat, že zničení embrya/fetu není v židovském zákoně považováno za vraždu. To však neznamená, že je toto zničení povoleno. Těmito dvěma tvrzeními se vymezuje interval židovské diskuze k tématu aborce (interupce). Embryo/fetus se stává plnoprávnou lidskou bytostí (*nefeš*) teprve při porodu a má tedy podřadnější statut, který však neumožňuje automatické odstranění, nýbrž odůvodnění potřeby (*corech*). Fetus sice není *nefeš*, ale má potenciál stát se *nefeš*, a proto vyžaduje ochranu. Potrat na poptávku neschvaluje, a proto ani potrat pro získání fetálních tkání.

Přejděme nyní k podstatné otázce legálního statusu pre-embrya (zygoty mimo uterus). Rabín Šmuel Halevy Wasner (*Švet Halevy 5:47*) poukazuje na fakt, že zákony *pikuach nefeš* se vztahují i na fetus, ačkoliv tento není plně legální osoba, a to proto, že se jí s největší pravděpodobností stane. Vyjádřeno židovskou terminologií, fetus se stane *ben micva*, osobou, na kterou se vztahují zákony Tóry. Proto platí v tomto případě princip „přestoupení jednoho šabat, aby se jednoho dne mohlo zachovávat šabatů mnoho“. Toto však, pokračuje Wasner, nemůžeme říci o pre-embryu, protože většina z nich se pravděpodobně nevyvine do osob (*nefašot*), a to proto, že jim chybí minimální kvalifikace – děložní implantace. Pre-embryo má proto legální statut nižší než plod a jedním ze znaků tohoto nižšího statusu je, že židovský zákon neukládá povinnost jeho záchranu či zachování.

Podobně tvrdí rabín Breitowitz (Tradition 32: 47ff.), že pre-embryo by určitě nemělo získat větší ochranu než implantované embryo do čtyřiceti dnů. Naopak by mělo mít logicky vzato ochranu daleko menší (podle Talmudu, Jevamot 69b se považuje embryo do čtyřiceti dnů za tekutinu, tj. za nestrukturovanou a nedefinovatelnou veličinu). Pokud genetické testy, tvrdí Breitowitz, odhalí defekt, který by zdůvodnil aborci embrya do čtyřiceti dnů, pak zničení pre-embrya může být také dovoleno. Toto povolení, na kterém se shoduje velký počet současných *poskim* (halachických rozhodovatelů), se však vztahuje na praktické a nerozlišující odstranění nadbytku embryí, která vznikla při procesu umělého oplodnění (IVF), a to i v případech, kdy by aktuální

aborce transplantovaného embrya do čtyřiceti dnů zdůvodněna nebyla.

Podobně halachické kapacity, rabín Chajim David Halevy (*Sefer Asija 8:3-4*) a rabín Mordechaj Elijahu (*Techumin 11: 272-3*), dovolují odstranění nadbytečných IVF embryí, protože se tyto pravděpodobně nestanou *nefašot*, neboť jejich implantace není plánovaná. Protože nejsme vůči těmto embryím morálně zavázáni, je jejich odstranění povoleno. Na druhou stranu však oba rabíni zdůrazňují, že je zakázáno zničit embrya, která jsou zcela jasně určena pro implantaci. Smíme odstranit jenom ta embrya, která implantována nebudou, a proto nemají možnost dalšího vývoje. Toto halachické rozhodnutí pozoruhodně poukazuje na fakt, že v židovském myšlení nezáleží na objektivní a dogmatické úrovni objektu, ale na jeho kontextuálním použití, které definuje hranice a od kterého závisí i konečné rozhodnutí.

Unie ortodoxních židovských komunit Ameriky (UOJCA) vydala v červenci 2006 prohlášení k výzkumu kmenových buněk, ve kterém se uvádí: „Židovská tradice klade velký důraz na hodnotu lidského života a jeho zachování. Tóra nám přikazuje léčit nemocné a bojovat proti nemocím, jak jen je to možné. Tímto způsobem se stáváme spolupracovníky Stvořitele v uchovávaní stvoření. Tradiční židovská perspektiva proto zdůrazňuje, že potenciál léčit a zachraňovat lidské životy je integrální součástí uctívání lidského života. Uznáváme, že ti, kteří jsou proti výzkumu kmenových buněk a jeho uzákonění, činí tak na základě jejich hlubokého a upřímného morálního přesvědčení. Také my podporujeme uzákonění výzkumu kmenových buněk na základě našeho hlubokého a upřímného morálního přesvědčení a náboženské tradice.“

Na tomto místě bychom mohli skončit naše uvažování o výzkumu kmenových buněk. Přesto dochází i zde k určitému posunu, navíc ze strany reformního židovství. Responsum CCAR (Central Conference of American Rabbis, prestižní organizace, která je celosvětovou platformou reformních rabínů) a angažuje se po desetiletí v úsilí o důkladný rozvoj žánru halachické literatury zvané *responsa*) vyjadřuje přesvědčení, že specifické vytváření embryí pro výzkumné účely je nepřijatelné. Tato pozice je zdůvodněna religiozní kategorií posvátnosti, která uznává, že lidský život je od určitého okamžiku nedotknutelný a leží mimo náš dosah a manipulaci. Smysl pro posvátnost lidského

života od nás vyžaduje odpověď bázňe a úcty více než nadvlády a využití. Neexistuje důvod předpokládat, že se tato bázeň a úcta nevztahují k lidskému životu i na embryonální úrovni, neboť i zde, v mikroskopickém oplodněném vajíčku, leží výsostný potenciál pro člověčenství. Je sice pravda, pokračuje responsum CCAR, že statut zygoty je v židovském zákoně nižší než statut plodu. Na tomto základě si dokážeme zdůvodnit odstranění nadbytku embryí, vytvořených jako součást metody IVF, a jejich použití v lékařském výzkumu. Avšak neuznáváme, že tento nižší statut dovoluje vytvoření embrya pouze pro potřebu dalšího rozvoje výzkumu, který může vést k terapeutickým výhodám pro neznámou osobu v daleké budoucnosti. Dovolit tento přístup by znamenalo, pokračuje responsum CCAR, rozšířit definici *pikuach nefeš* a *refua* mimo přijatelné hranice. To by bylo nesrovnatelné s naším zasazováním se o posvátnost, která se odráží i v embryonálním stádiu. Avšak přijatelné může být vytvoření a zničení embrya za účelem získání kmenových buněk, který se nasadí v léčebné terapii pro konkrétního pacienta. Na tomto postoji *responsa* CCAR vidíme opět flexibilitu a zároveň zodpovědné halachické uvažování, které se nevztahuje na absolutní parametry, ale na relativní použití, které zpětně modifikuje morální hodnocení situace. Je zajímavé pozorovat, že tato pozice progresivního židovství je přijímána většinou států evropské unie, které umožňují využití lidských embryonálních buněk z nadbytečných embryí, ale zakazují vytváření lidských embryí pro získání embryonálních buněk (výjimku tvoří pouze Belgie, Švédsko a Velká Británie).

Na závěr můžeme shrnout uvažování o výzkumu kmenových buněk do několika bodů, které reflektují současnou pozici progresivního židovství:

Lékařská praxe je *micva*, účast na povinnosti zachránit život. Protože lékařství zahrnuje i experimentální vědu, *micva* lékařské praxe zahrnuje i lékařský výzkum ve stejné míře jako přímou léčbu pacientů. Z tohoto důvodu bychom měli podporovat slibný terapeutický užitek, který nabízí výzkum kmenových buněk.

Lidský život, včetně prenatálního lidského života, má vnitřní posvátnost vyžadující naši úctu, která znemožňuje požadavek jejího zničení pro vlastní potřebu, dokonce i pro léčebné účely.

Dokončení na straně 11

Podle naší tradice je člověk připodobňován ke stromu, například spravedlivý ke vzácnému a ušlechtilému cedru. Jistě nalezneme spoustu dalších příkladů, jak je člověk spojen se stromy a jak je jim podobný. Kolik péče potřebuje strom, aby rostl, přinášel plody. A dřevo, které nám tolik slouží, aby bylo kvalitní, a abychom výrobky z něj mohli dlouho používat. Také papír, který se stále ještě dělá ze dřeva, aby byl používán k tisku jen moudrých knih a dobrých zpráv.

Tu bi-švat a kořeny

Vyplývá z toho, že člověk, stejně jako strom, mají pořad co dělat, aby dostáli smyslu své existence na této zemi. Bůh nám stejně jako stromu dal možnost čerpat sílu ze země, a to prostřednictvím svých kořenů. U stromu je tedy vše jasné, má kořeny, které mu umožní vzít ze země všechno, co poskytuje, především vodu a živiny.

Jaké jsou ale naše kořeny, jejichž prostřednictvím čerpáme sílu a útěchu ve chvílích, kdy je nám těžko, anebo naopak, když máme radost a hlavně sílu pro každý den, kdy se všechno opakuje a nic není ohromné a skvělé, ale jenom zase jeden další den se všedními povinnostmi a radostmi? Naše kořeny jsou naše minulost, kterou jsme třeba ani neprožili. Proč je v judaismu kladen takový důraz na pohled zpátky do minulosti, k poučení z toho, jak žili naši předkové, jací byli, jaké poučení pro nás z jejich jednání plyne? Pokud budeme znát své kořeny, budeme mít odkud čerpat. Stejně jako strom žije svůj život pevně zakořeněný v zemi, tak i my musíme hledat živnou půdu, která je pro nás zdrojem životní síly. To, že známe a víme, kde je naše místo, nám umožňuje sílu z těch zdrojů čerpat. Nemluvím zde o geografickém místě, jak je tomu u stromů, ale o duchovní jistotě, půdě, o níž si můžeme být jisti, že v ní vždy nalezneme sílu a útěchu. Naše kořeny jsou naše učení, Tóra, knihy proroků, žalmy a vše, z čeho je Tanach složen, Talmud a díla našich učenců, jen je otevřít a ponořit se do studia a čerpat sílu. Je samozřejmě jednodušší pustit dětem televizi nebo video a zabývat se sám sebou, ale každému je jasné, že tudy cesta k silné osobnosti nevede. Pouze člověk, který od malička ví, kam patří, kde jsou jeho kořeny, bude své židovství přijímat jako samozřejmost, která je součástí jeho osobnosti, přestože se tím odlišuje od okolí. Bude pevně stát s kořeny hluboko zapuštěnými v našem učení, které

mu vždy poskytne oporu ve chvílích, kdy ji nejvíce bude potřebovat. Proto také o Tu bi-švat, který je malým svátkem, jehož slavení je příjemné a nenáročné, nezapomeňme našim dětem říct, proč máme rádi stromy a odkud víme, že právě toto datum je pro ně důležité, a jak nás Tóra a naši učenci učí se chovat k přírodě, k našemu okolí a i k oněm papírům, na které se pěkně kreslí a které se tak snadno vyhodí. Všechno to nás učí také ekologičtí aktivisté, ale přiznejme si, že ne každý je bere vážně, protože jejich varování, jakkoli je pravdivé, je někdy nesrozumitelné anebo se zdá přehnané. Zákony Tóry oproti tomu jsou jasné a jednoznačné, je třeba je jen

znát a řídit se jimi. Například zákon o sedmém roce, šnat šmita – jasně stanovuje, že země se během sedmého roku nemá obdělávat, v takovém případě dá plody i během budoucích let tak, aby byl dostatek. To, nakolik tento zákon byl důležitý a respekto-

vaný, si můžeme odvodit z toho, že na zachovaných náhrobních kamenech z doby druhého chrámu a po ní vedle data úmrtí nalezneme i informaci o tom, o jaký rok šmity se jednalo. Stejně tak ustanovení Tóry o tom, kdy můžeme požívat plody stromů – teprve čtvrtý rok, do té doby nejsou plody určené k požívání. Mimochodem od toho je také odvozena tradice, že chlapečkům se do věku 3 let nestříhají vlasy. Tato tradice se dodržuje zejména v chasidských kruzích.

Tradice jíst na Tu bi-švat sušené ovoce pochází z doby, kdy sušení byla jediná forma uchování ovoce ve formě nejbližší té původní, což umožňuje pronášet požehnaní nad plodem, jako by byl čerstvý. Dnes, když žijeme v globální vesnici a veškeré ovoce je díky letecké dopravě k dispozici kdykoli, se nám může zdát, že jíst sušené ovoce je zbytečné, přibližuje nás ale tradici našich předků. Je zajímavé, že v posledních desetiletích, kdy se v Izraeli při oslavě svátku kladl důraz na sázení nových stromků a vůbec všeho, co se týká země, se důraz klade i na starou tradici kabalistů z města Cfat (Safed), kteří pořádali hostinu – seudu tu bi-švat, při níž se pilo víno a jedly plody země Izrael. Tato tradice byla udržovaná i v diaspoře, kdy se i v poválečné historii alespoň na pražské obci pořádaly oslavy Tu bi-švat, které vycházely z této staré safedské tradice.

Překlad TU BI-ŠVAT znamená velice prozaicky 15. švat, přičemž číslo 15 je složeno z čísel 9 a 6, a ne 10 a 5 – je tomu tak proto, že pokud bychom použili čísla 10 – písmeno 10 (jud) a 5 (hej), dostali bychom polovinu písmen, která tvoří Boží jméno, čemuž se vyhýbáme, protože papíry, na kterých je napsáno Boží jméno, musí být uloženy v genize a následně pohřbeny. Proto se čísla 15 a 16 píší tak, jak bylo uvedeno výše.

► Hana Mayerová

Foto: www.nancyarrison.com

Do jídel, která vaříme na 15. švat a během celého týdne, můžeme přidávat sušené ovoce i oříšky a získáme tak neobyčejně, chutné a slavnostní kombinace. Například rýže s rozinkami a oříšky i jako příloha k masitým jídlům je velmi dobrá a v orientální kuchyni oblíbená. Koláč se sušeným ovocem, známý v Evropě jako biskupský chlebiček, má své místo i v židovské kuchyni. A v neposlední řadě omáčka ze sušeného ovoce a oříšků je také trochu neobvyklá, ale výborná příloha. Nelze ovšem nezmínit jeden problém, který je se sušeným ovocem spojen. Musíme je dobře prohlédnout, jestli v něm nejsou živí obyvatelé – brouci, kteří, jak víme, nejsou košer a mohli by nám zkazit příjemný prožitek ze svátku.

čtení pro děti a jejich rodiče

HONI A ROHOVNÍK

Honi byl mocný a zbožný muž. Měl pouze jednu chybu. Vždycky hned řekl to, co mu přišlo na jazyk – a někdy toho pak litoval.

Jednoho dne se procházel v okolí svého domu v Jeruzalémě. V tom uviděl starého muže s lopatou v ruce, jak hloubí jámu v zemi. Muž byl již velmi starý a slabý, práce mu proto šla pomalu, s každým pohybem lopaty vyhrabal jen hrstku hlíny.

„Co to děláte, dědečku?“ zavolal na něj Honi.

„Sázím rohovník,“ odpověděl muž, aniž by ustal v práci.

Honi se rozesmál. „To je ale bláznovství, starý muži! Tak málo času ti zbývá, a takhle ho trávíš! Nebudeš žít dost dlouho, abys mohl ochutnat plody toho stromu. Ani si neposedíš v jeho stínu.“

„To je pravda, mladý muži,“ odpověděl stařec. „Ale stromy jsou krásné. Moje děti si pochutnají na plodech tohoto stromu, moji vnuci si užijí jeho stínu. Vždyť já jsem zase jedl plody stromů, které zasadil můj otec, a sedával jsem ve stínu stromů, které sázel můj dědeček. A teď připravuji stromy pro ty, kteří přijdou po mně.“

Honi potřásl hlavou. „Já bych na tvém místě zasadil nějaký rychle rostoucí strom,

třeba olivovník nebo fíkovník, abych se dožil jeho ovoce a měl z té námahy alespoň nějaký užitek.“ Stařec se jen usmál a pokračoval v práci. Honi zívá. Bylo velmi teplo,

a velmi se lekl. Z šatů byly cáry, ruce vrásčité a jeho tváře a brada byly obrostlé dlouhým bílým vousem.

„Je ze mě stařec!“ vykřikl. „Jak dlouho jsem spal?“ podivil se. Rozhlédl se kolem sebe a zjistil, že stojí uprostřed ovocného sadu. Stál v něm i vysoký, košatý rohovník, obtěžkaný sladkými lusky.

Honi si jeden utrhl a hladově jej žvýkal – chutnal skvěle.

V tom uviděl kolem běžet malého chlapce.

„Stůj!“ zavolal na něj

Honi. „Kdo jsi?“

„Jsem Moše ben Šimon Ha-Levi,“ odpověděl hoch.

„Ale kdepak! Moše ben Šimon Ha-Levi? To je přece starý muž.“

„Musíte myslet mého pradědečka,“ řekl chlapec. „Ten zemřel před mnoha lety. A mě pojmenovali po něm. Tenhle strom zasadil krátce před smrtí. Asi před sedmdesáti lety.“

Sedmdesát let! Tak dlouho musel Honi spát, aby pochopil moudrost starého muže.

► Malka Drucker (The Family Treasury of Jewish Holidays, podle midraše)

Ilustrace: Nancy Patz

bylo kolem poledního a on se najednou cítil tak hrozně ospalý, že jen odhrnul na stranu pár malých kamínků a natáhl se na zem přímo tam, kde stál.

Zdálo se mu, že kamínky kolem něj se zvětšovaly a rostly, až jej zcela ukryly. Když se vzbudil, bylo ráno. „Ouha, to jsem tady musel prospat celou noc,“ pomyslel si. Začal se zvedat ze země a zjistil, že jeho tělo je ztuhlé a zesláblé. Konečně se postavil na nohy. Pohlédl na své ruce a šaty –

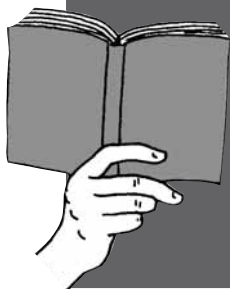
...podle tradice řekl rabi Jochanan ben Zakaj: „Jestliže se dozvíš, že přichází Mesiáš, a ty právě sázíš strom, nejprve dokonči svoji práci, a pak teprve jdi přivítat Mesiáše.“

Víte, že...?

...soluňští Židé mívají v minulosti zvyk pořádat na Tu bi-švat jakýsi karneval v synagoze i na veřejných místech. Byli převlečeni za různé stromy a zpívali písně o dobrých vlastnostech těchto stromů a užitku, který přinášejí člověku.

...v době existence druhého chrámu bývalo zvykem zasadit strom vždy, když se narodilo dítě – cedr (vysoký a silný) pro chlapce a cypřiš (menší a voňavý) pro dívku. Když pak děti vyrostly, poskytl tento strom materiál pro jejich chupu – svatební baldachýn. Někteří dnes tento zvyk v Izraeli obnovují.

Švat 5768

Další text z edice Rabínské konference liberálního judaismu

STÁRNUTÍ

Je obecně známo, že průměrný věk, kterého se dožívají lidé v dnešním západním světě, se dramaticky zvyšuje, převážně zásluhou pokroku v medicíně, zlepšování výživy a pracovních podmínek. To vede gerontology k tomu, že hovoří o „šedé populační explozi“.

V židovské populaci ve Velké Británii i jinde jsou tyto trendy ještě zřetelnější než u ostatní populace, vzhledem k takovým faktorům, jako je relativně nízká porodnost a odkládání vstupu do manželství v zájmu dosažení vyššího vzdělání.

Tyto sociologické vzorce mohou být pro nás i pro další židovské komunity výzvou, abychom přehodnotili rozdělení svých zdrojů a své priority, ať již finanční, personální nebo programové. Velmi často slyšíme, že děti a mládež představují naši budoucnost, a že jim proto musí být věnována nejvyšší pozornost. Ale bylo by dobré, pokud bychom nezapomínali ani na ty, kteří jsou na opačném konci věkového spektra, a kteří nejenže tvoří čím dál větší část naší populace, ale jsou i ztělesněním naší historie, tradice a kolektivní paměti, což jsou pilíře, o něž se židovská víra vždy opírala.

Z biblického a teologického pohledu je stáří v judaismu nahlíženo jako přirozené vyústění lidského života daného Bohem. Příkázání „budeš ctít otce svého i matku svou“ (Exodus 20:12) bylo v židovské tradici vždy chápáno jako výzva k úctě a ohleduplnosti vůči všem starším. Tento obecný přístup je nejzřetelněji formulován v zákonech svatosti knihy Leviticus, které nás nabádají, abychom „povstali před šedinami a starci vzdali poctu“ (19:32). Čestný titul *zekenim* neboli „starší“ byl založen na představě, že s vyšším věkem často také přichází větší praktická moudrost, která pramení pouze ze zkušenosti.

Z různých biblických textů je také zřejmé, že právě „starší“ starověké izraelské společnosti byli často mezi jejími proroky, soudci a jinými předními osobnostmi. Záměrně zmiňovaný vysoký věk, jehož se dožili patriarchové a Mojžíš, měl ilustrovat přednost a převahu vyššího věku jakožto kvalifikace pro vedení komunity, založené na přirozené autoritě.

Nicméně bez ohledu na tento ideál uznává hebrejská bible rovněž skutečnost, že vyšší věk může být provázen fyzickými sla-

bostmi a omezeními. V tomto kontextu stojí za zmínku obraz z knihy Ecclesiastes (Kazatel 12:1-5):

„Pamatuj na svého Stvořitele ve dnech svého jinošství,

než nastanou zlé dny

a než se dostaví léta, o kterých řekneš:

„Nemám v nich zalíbení,“

než se zatmí slunce a světlo, měsíc, hvězdy,

a vrátí se po dešti mraky.

V ten den se začnou třást strážcové domu

a mužové zdatní se zkvíví...

a ty, kdo hledí z oken, obestře temnota...

a všechny zpěvy budou znít přidušeně.

A člověk se bude bát výšek a úrazů

na cestě...

Člověk se vydá do svého věčného domu...“

Těmito slovy připomíná autor knihy Kazatel takové fyzické handicapy jako ztráta zraku, zhoršení sluchu, náchylnost k pádům nebo třas v končetinách, které někdy postihují staré lidi. Rovněž obavy biblického žalmisty z osamění a společenského vyřazení mají i dnes smutně aktuální význam pro některé naše současníky, konkrétně: „Nezamiťej mě v čas stáří, neopouštěj mě, když pozbyvám sílu“ (Žalm 71:9).

Také v klasické rabínské literatuře nacházíme doklad velkého respektu vůči

starším. Tato úcta raných rabínských autorit patřila nejenom starším učencům, ale i těm, kteří nevynikali učeností; nejenom Židům, ale i nežidům. Talmud například vypráví, že rabi Jochanan míval ve zvyku povstávat před nežidovskými starci se slovy: „Kolika strastem museli tito starci již čelit!“ (Kidušin 33a).

Midraš ke knize Genesis, *Berešit raba* (63:6), tvrdí: „Ten, kdo přijímá staršího, jakoby přijímal boží přítomnost.“ I s těmi, jejichž intelektuální schopnosti upadají, se má jednat stejně jako se starším učencem. Tak se píše v Berachot 8b: „Dej pozor, abys měl v úctě starší, kteří kvůli pokročilému věku již zapomněli svou učenost. Pamatuj, že i rozlámané zbytky prvních desek

smlouvy byly uschovávány v Arše úmluvy společně s deskami novými.“

Ve smutně realistickém tónu se nese i následující talmudický postřeh: „Lidé často říkají: Když jsme byli mladí, byli jsme v moudrosti považováni za dospělé. Ale nyní, když jsme staří, jsme považováni za malé děti“ (Baba kama 92b).

Dnes se jako zřejmá jeví potřeba zrevidovat náš přístup, včetně návratu k tradičnímu biblickému postoji vůči starším lidem. Hned v první knize knihy Genesis je vyjádřen ▶

- předpoklad, že podstata člověka, muže i ženy, kteří byli stvořeni k Božímu obrazu (1:27), je v zásadě dobrá. Nikde v Tóře pak není ani naznačeno, že by se tato základní lidská добрta, tento Boží obraz, jakkoliv umenšovaly s věkem. A neměli bychom to předpokládat ani my.

V Exodu 19:5 slibuje Bůh Izraeli: „Budete mi zvláštním vlastnictvím jako žádný jiný lid, třebaže má je celá země. Budete mi královstvím kněží, národem svatým.“ A hned v následujícím verši se dozvídáme, že prvními z lidu, kteří se doslechli o své smluvní roli, nebyl nikdo jiný než *zekenim*, starší. Dnes musíme tuto roli po Mojžíšovi převzít my. I my musíme ujistit naše „starší“ o jejich přetrvávajícím, významném postavení, které není nijak ovlivněno věkem nebo fyzickou nedostatečností. Musíme o ně pečovat a – kdekoliv je to možné – povzbuzovat je, aby zase oni pomáhali druhým.

Synagoga má za sebou dlouhou a krásnou tradici jako instituce, která vždy poskytovala láskyplnou péči. Co můžeme my, jako liberální židovské kongregace, nabídnout pro zlepšení kvality života našich starších členů? Zde je několik tipů:

1. Sestavte si statistický přehled věkových skupin v rámci vaší členské základny a určete, kolik procent tvoří lidé starší šedesáti, sedmdesáti a osmdesáti let.
2. Podporujte programy své synagogy určené starším členům.
3. Učte své členy chápat celé spektrum emocionálních a duchovních potřeb, které

mohou ve společnosti, jež si tak cení a tolik zdůrazňuje mládí a pracovní výkon, pocítovat ti, kteří již nejsou mládí a již nepracují. Snažte se najít a uvést do vaší komunitní praxe aktivity, jimiž vyjádříte přijímání procesu stárnutí. Například lze pořádat speciální akce a bohoslužby k počtům starších členů: můžete zavést veřejná pozeňání u příležitosti odchodu do důchodu nebo tehdy, když se někdo z vašich členů stane prarodičem; lze také zorganizovat besedy a diskuze, v nichž budou hrát hlavní roli vaši dlouholetí členové, kteří mohou zavzpomínat na minulost vaší synagogy nebo na židovský život, jaký býval v době jejich mládí.

4. Podporujte vstřícnější přístup při všech vašich akcích. Pro vaše starší členy je možné najít mnoho různých rolí: mohou vyučovat náboženství, vypomáhat v synagogální knihovně nebo kanceláři, mohou být členy výborů a komisí, mohou se aktivně podílet na činnosti sboru, mohou pomáhat s dopravou na komunitní akce těm, kteří to potřebují, nebo vykonávat přátelské návštěvy u jiných starších členů komunity, kteří nejsou schopni opustit svůj domov nebo jsou hospitalizováni. Uvědomte si, jaký potenciál lze najít u starších lidí, kteří disponují dostatkem času i nejrůznějšími schopnostmi a nadáním.

5. Zorganizujte vzdělávací semináře pro dospělé zaměřené na takové otázky, jako je plánování důchodu, větší zabezpečení domova s přibývajícím věkem, zajištění dohledu a případné pomoci pro ty, kteří žijí sami.

6. Upravte prostory synagogy tak, aby je mohli využívat všichni: to může znamenat například vybavit je speciálním audio zařízením pro nedoslýchavé, modlitebními knihami s větším písmem pro lidi se slabším zrakem, rampami umožňujícími přístup vozíčkářům, toaletami pro pohybově handicapované. Na tyto úpravy lze využít různých grantů.

7. Synagogy by měly mít potřebné informace a být schopné poskytnout reference a doporučení na pečovatelské agentury a podpůrné skupiny (včetně skupin či společností zabývajících se pomocí lidem postiženým Alzheimerovou chorobou), centra denní péče, hospice a agentury zajišťující péči o dlouhodobě nemocné.

Pokroky vědy a techniky prodloužily lidský život o další roky. Na nás je, aby tyto roky byly pro naše prarodiče, rodiče, a jedno i pro nás samé, také plně života.

► Rabi Chaim Wender

JUDAISMUS a výzkum...

Pokračování ze strany 7

Plod není *nefeš*, plně legální osoba. Aborce je proto dovolená z důvodů života nebo zdraví matky. Aborce však není dovolena jako prostředek pro získání fetálních tkání pro lékařský výzkum.

Legální statut embrya, které existuje mimo dělohu (pre-embryo), je podřadný vzhledem k plodu. Proto neexistuje povinnost jeho záchranu nebo výslovný zákaz jeho zničení. Z tohoto důvodu je dovoleno odstranit nadbytečná embrya, která vznikla během metody IVF, s následným použitím ve výzkumu kmenových buněk.

Není dovoleno vytvářet embryonální lidský život za účelem jeho zničení pro lékařský výzkum. Může být však dovoleno vytvořit nebo zničit embryonální lidský život za účelem získání materiálu kmenových buněk, který bude použit pro léčebnou terapii pro konkrétní pacienty. Vývoj těchto terapií, pokud jednou nastane, leží v daleké budoucnosti. Do té doby jsme zavázáni studovat, uvažovat a diskutovat morální důsledky této nové a slibné oblasti lékařského výzkumu.

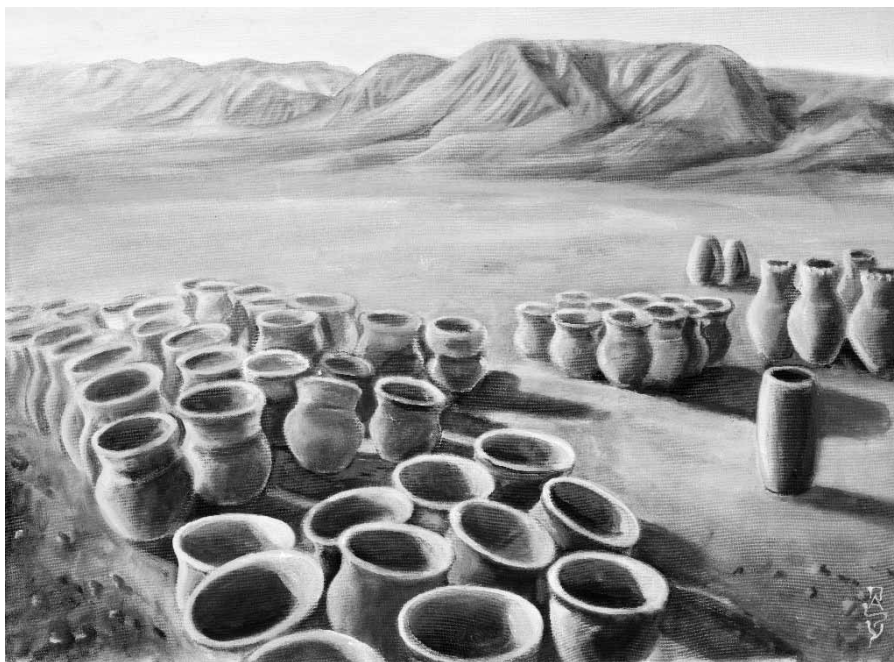
Znovu vidíme, že použití termínu posvátnost znamená nejen vytváření umělých hranic, mimo které se vysoce citlivá oblast vzniku života může dostat na pole komerce a tržních vztahů, ale i zdůraznění přirozených hranic našeho vědění a úspěšnosti vzhledem k metodě kultivace embryonálních kmenových buněk, která se objevila v našem světě před ještě ani ne deseti lety, a která se musí nadále v dalších stupních osvědčit. Na jedné straně se otevíráme novým poznatkům, na druhé straně sřezáme duchovní hodnoty opatrnějším přístupem, který však není rigidním rozhodnutím, ale citlivě vnímá nové důkazy praktického užítku a morální stability. Progresivní židovství tak i na poli lékařské etiky reflektuje vlastní náhled na židovství, ve kterém nikdy nenastal klidový stav, nýbrž stálý pohyb spějící kupředu, někdy pomaleji, někdy rychleji. Uznáváme dynamicky se vyvíjející charakter židovství, který je uložen v jeho tradici. Dědictví tradice a výzvy moderní doby tak kráčí ruku v ruce.

► Rabi Tomáš Kučera

Foto: www.hno.harvard.edu

KOŘENY, které neuschly

*první pražská
výstava
izraelské
výtvarnice Hany
Alizy Omer*

Prázdné nádoby, olej na plátně, 50 x 60 cm.

Uprostřed Žitného ostrova na jihu Slovenska se rozkládá malé město, které za své jméno vděčí vrchnostenskému patentu, který místním dovozoval uspořádat jednou týdně trh. A protože to bylo ve středu a místo bylo obtékané Dunajem – vznikla Dunajská Streda. Tak ji ovšem nazývali Slo-

váci, místní Maďaři se drželi svého názvu Dunaszerdahely, a aby to nebylo zas tak jednoduché, domovem místních Němců byl Niedermarkt. Že to není vše? Nemýlíte se! Dunajská Streda byla domovem i pro tisíce Židů, kteří zde doplňovali kolorit nejjihnější výspy bývalých Horních Uher. A protože to

Probuzení (série Nebeský a Pozemský Jeruzalém), olej na desce, 100 x 100 cm, 1998.

Labyrinth (série Kořeny), olej na plátně, 70 x 110 cm, 2006 (Privátní sbírka Eugena Rodena).

byla velká obec, říkali Židé mezi sebou tomuto městu **Malý Jeruzalém**.

Židovská komunita města byla těžce poznamenána holocaustem, zachránila se přibližně stovka Židů, ale přesto byli ▶

Samostatné výstavy

1999 – „Nebeský Jeruzalém“ –
Galerie v Ein Hodu, Izrael
2005 – „Nebeský a Pozemský Jeruzalém“ –
Galerie Kumkum, Jeruzalém, Izrael
2006 – „Zachráněci“ –
Hebrejská Univerzita, Jeruzalém, Izrael
2007 – „Kořeny“ – Art Ma Galerie,
Dunajská Streda, Slovenská republika

Leden/únor 2008

► schopni udržet fungující obec. V jedné holo-caustem postižené rodině se v roce 1947 narodila i **Hana Aliza Omer**. Měla vztah k výtvarným projevům a přihlásila se na Školu uměleckého průmyslu v Bratislavě, kde studovala do roku 1966. O rok později se rozhodla emigrovat do Izraele, aby, jak sama říká, našla svou skutečnou identitu. A když v sedmdesátých letech zbourali komunisté jejímu otci dům, přijel do Izraele také. Hana se mezitím začala zabývat grafickým designem na Akademii Beceal v Jeruzalémě, pracovala jako knižní ilustrátorka a v roce 1983 se stala členkou umělecké vesnice Ein Hod na hoře Karmel. Tam se věnovala kresbě a studiu lidského těla a jeho energetické struktury. Inspirací jí byla praxe cvičitelky hatha jógy v mnoha kulturních a výchovných střediscích. V roce 1995 začala malovat na výzvu dr. J. Chayutmana, zakladatele soukromé Akademie Jeruzalém. Jeho záměrem je prosazovat novou vizi Sionu a Třetího chrámu. Díky kreativní vzájemné spolupráci

konference v květnu 2007. Asi tisíc účastníků – Židů, muslimů i křesťanů – se po kon-

K sérii obrazů s názvem Kořeny, Hana Aliza Omer hledá inspiraci v archivu rodného města, mezi rodinnými fotografiemi, i ve svých dětských vzpomínkách.

ferenci chytlo za ruce, aby vytvořili kolem starého města lidský řetěz.

Od roku 2000 se intenzivně věnuje tématu, které, jak říká, muselo dozrát. Tím je pocta rodinným a kulturním tradicím, kořenům, které nikdy neuschly. A zde se není možné vyhnout tématu nejtěžšímu – holocaustu. Od roku 2006 tvoří i vystavuje v Jerusalemu Art Center.

Hana Aliza Omer hledá, nachází, a když naplní svou představu, opět podstupuje nelehkou anabázi umělce toužícího po ještě dokonalejším vyjádření své představy o světě i sobě samém. V letech 1972 až 1981 kreslila sérii *Studie smrti*, vytvořila několik olejomalb *Vnitřní krajiny* a taky zkusila experimentovat s plastikami. Zabývala se symbolismem *Nebeského Jeruzaléma*, ale pochopení budoucnosti závisí na

Navracené svitky z Kumránu (série Judea), olej na plátně, 50 x 60 cm, 2005 (Privátní sbírka Eugena Rodena).

raci v archivu rodného města, mezi rodinnými fotografiemi, v dětských vzpomínkách. Národnostně pestrá Dunajská Streda byla kdysi i prosperujícím centrem ortodoxního židovství. S rozpadem prvorepublikového Československa nastaly pro slovenské Židy špatné časy a ty nepominuly ani v nových poválečných podmínkách. Hodně z této historie je uloženo do jednoho ze stěžejních obrazů nazvaného Rodinné dědictví. Před schránkou na Tóru sedí malý chlapec mezi svými rodiči. Z podlahy synagogy jakoby vyrůstaly kameny židovského hřbitova, a to vše pozoruje hlouček postav shromážděných v ženské galerii... Snová kompozice, přestože vyvolává v divákovi tísnivý pocit, není depresivní. A to je nutno na tomto i dalších obrazech Hany Alisy ocenit.

Po několika výstavách v Izraeli a výstavě v rodném městě přichází do Prahy, aby i zde prezentovala průřez svou mnohaletou uměleckou činností. Paní Haně přejeme, aby se její pražská umělecká premiéra vydařila.

► Milan Kalina

Zrácené duše (série Vnitřní krajiny), olej na plátně, 70 x 110 cm, 2006.

začala spojovat svůj výtvarný projev s hledáním vlastních židovských pramenů. Když byly objednané malby hotové – byla to čtyři velká plátna se symbolikou Nebeského Jeruzaléma – přestěhovala se v roce 1999 do Jeruzaléma pozemského, aby se mohla věnovat ekologicko-sociálním projektům a mezináboženským mírovým aktivitám. Tou poslední bylo organizování mezinárodní

vyrovnaní se s minulostí. V roce 2006, podporována a povzbuzována svým bratrem, se začíná věnovat vzpomínkám na rodiče, dětství, sousedy. Dlouho se konfrontaci s utrpením vlastní rodiny vyhýbala, ale celou dobu podvědomě cítila, že nastane okamžik, kdy bude nutné se s bolestnou minulostí umělecky vyrovnat. Začala pracovat na sérii obrazů s názvem *Kořeny*, kdy hledala inspi-

**Izraelská malířka
Hana Aliza Omer**
zve na výstavu svých obrazů

**Strom života/
The Tree of life**

7.2.–29. 2. 2008

**Galerie U zelené žáby
U radnice 13, Praha 1**
vernisaž 7. 2. 2008 v 17 h

EDITA ZOCHOVICKÁ

(1914–2007)

21. prosince 2007 zemřela v nedožitých 94 letech paní Edita Zochovická, rozená Weinbergerová, důstojnice britské armády.

Narodila se 22. března 1914 v Novém Meste nad Váhom. V roce 1935 emigrovala do Palestiny, roku 1937 se vrátila s palestinským pasem na Slovensko a o dva roky později uprchla zpět do Palestiny. Pracovala v britském cenzurním úřadě v Haifě a v Teheránu, později se přihlásila jako dobrovolnice do armády, kde sloužila jako řidička a velitelka útvaru konvojů v Egyptě. Zde zůstala i po absolvování důstojnického kurzu, až do demobilizace v březnu 1946.

V letech 1949–1951 pracovala až do vyhození na ministerstvu zahraničí, v následujících několika letech byla sledována StB, často vyslýchána, dělali jí domovní prohlídky, nikde ji nesměli zaměstnat a asi osmkrát musela hledat novou práci.

V roce 1968 emigrovala se čtrnáctiletým synem Michaelem přes Jugoslávii do Švýcarska, kde pak žila ve městě Stäfa u curyš-

ského jezera. Syn jí roku 1992 zemřel, útěchu našla v práci na své zahrádce, v každodenním koupání v jezeře a v častých cestách do Prahy.

V posledních letech musela žít v domově důchodců, ačkoliv toužila po tom, aby ve stáří zůstala soběstačná.

Z iniciativy paní Zochovické byly na podzim roku 1997 umístěny na Novém

židovském hřbitově v Praze pamětní desky, připomínající 19 židovských umělců z Československa, zemřelých v nacistických táborech. Peníze na tento účel sbírala ve Švýcarsku společně se svou curyšskou přítelkyní, paní Barbarou Matile. Akci pak převzala a dokončila Tereziánská iniciativa.

► Pavel Chabr (podle magnetofonového záznamu paměti Edity Zochovické). Foto: rodinný archiv

Koncert k Mezinárodnímu dni památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti

Španělská synagoga

**Neděle
27. ledna
v 18 h**

Při příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holocaustu, který připadá na 27. leden 2008, připravilo Židovské muzeum v Praze, Židovská obec v Praze a Arco Diva ve spolupráci s paní Zuzanou Růžičkovou slavnostní večer spojený s koncertem ve Španělské synagoze v Praze.

Ke dni památky obětí holocaustu promluví v úvodu koncertu 1. místopředseda senátu PČR Petr Pithart, předseda Židovské obce v Praze František Bányai a ředitel Židovského muzea v Praze Leo Pavlát.

Na koncertě zazní skladby českých autorů Jiřího Těmle, Sylvie Bodorové, Viktora Kalabise a Otomara Kvěcha v podání předních sólistů – barytonistů Ivana Kusnjera, Romana Janála, Václava Sibery, za doprovodu varhanice Ireny Chřibkové, klavíristy Jana Marcola a Smyčcového kvarteta Bohuslava Martinů.

Vstup volný

co dokázala KLADENSKÁ TÓRA

Československá církev husitská v Kladně uspořádala 25. prosince 2007 setkání s delegací židovské obce Beth El ze severoamerického města Fairfield (Connecticut). Přátelský mítink se uskutečnil v bývalé kladenské synagoze, která dnes slouží jako modlitebna Církve československé husitské.

Židé v Beth El opatrují svitek Tóry pocházející z Kladna. Smyslem setkání bylo osobní sblížení a navázání přátelských vztahů mezi členy obou náboženských kongregací. K návštěvě americké delegace došlo díky mimořádnému zájmu členky kongregace, paní Ellin Yassky, o historii a osud kladenské Tóry. Židovská obec v Beth El ji získala z Londýna od Czech Memorial Scrolls Trust, stejně jako tomu bylo se stovkami ostatních svitků, které „osířely“ po českých a moravských obětech holocaustu a dnes jsou uctívány v židovských komunitách

Budova synagogy v Kladně, nyní modlitebna Československé církve husitské.

všech kontinentů. Osudy této Tóry nejsou zcela jasné. Mohla být odvezena na příkaz okupačního úřadu během protektorátu a předána do Židovského muzea, kde byly Tóry soustředovány, ale podle jiné verze byla tajně uschována a do Židovského muzea se dostala až v padesátých letech. Jisté je, že

byla spolu s dalšími svitky odprodána do Londýna a později „adoptována“ americkou obcí z města Fairfieldu.

Paní Yassky se rozhodla vypátrat, jak tomu skutečně bylo, a začala si dopisovat s tajemnicí Husova sboru v Kladně, paní Evou Bodlákovou. Před rokem a půl začala vzájemná korespondence mezi oběma kongregacemi a nezůstala nepovšimnuta – na obou stranách vyvolala hlubší zájem, který

ček, ředitel Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně dr. Zdeněk Kuchyňka, farář Husova sboru bratr Mgr. Stanislav Jurek a množství kladenských občanů.

V osmnáctičlenné americké delegaci byl předseda kongregace Beth El Jeffrey Gross i „duše“ projektu Ellin Yassky. Celý program, který byl provázen pohoštěním, trval dvě hodiny. Pěvecký sbor zapěl mnoho krásných písní, a když synagogou zazněla hebrejská

V popředí stojí Ing. Petr Herrmann, vlevo paní Ellin Yassky a předseda obce Beth El pan Jeffrey Gross.

byl podepřen společnou znalostí Starého i Nového zákona. Všechny spojoval také pietní vztah ke kladenským Židům, kteří nepřežili holocaust.

Husův sbor v Kladně proto uvítal záměr vypravit z Fairfieldu delegaci, která by se mohla osobně setkat se členy této husitské kongregace. Členové sboru se na návštěvu důkladně připravovali a jejich pěvecký sbor nastudoval nejen české, ale i hebrejské písně. Připravili řadu projevů, zdůrazňujících společnou víru v jednoho Boha.

Delegace z Beth El si nejprve prohlédla hlavní město a pražské židovské památky, navštívila Terezín, a teprve pak dorazila do Kladna. Po prohlídce města se na místním hřbitově poklonila památce posledního starosty kladenské židovské obce. Odpoledne se pak dostavila řada osobností – primátor města Kladna Dan Jiránek, předseda Židovské obce v Praze František Bányai, místopředseda české pobočky ICEJ Karel Sedlá-

číšek, ředitel Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně dr. Zdeněk Kuchyňka, farář Husova sboru bratr Mgr. Stanislav Jurek a množství kladenských občanů.

Krátce před skončením přispěl do atmosféry setkání kladenský rodák Ing. Petr Herrmann, jeden z mála přeživších členů předválečné kladenské náboženské obce, který v době svého dětství tuto synagogu s rodiči navštěvoval. Ing. Herrmann byl během války internován nejprve v blízkém Terezíně, později v koncentračním táboře Birkenau, odkud byl převezen do tábora Gleiwitz III. Těsně po evakuaci tábora byl spolu s dalšími vězni osvobozen z tzv. pochodu smrti. V současné době pracuje ve spolupráci s muzeem na dějinách kladenské židovské obce. Dvaosmdesátiletý Ing. Herrmann pronesl hebrejské díkuvzdání za to, že mu bylo umožněno se takového dne dožít. Proslovená Beracha způsobila velké dojetí všech přítomných. Hostitelé i hosté pak návštěvu ukončili vzájemným předáním darů.

► Milan Kalina. Foto M. Kalina a J. Oltová

KULTURNÍ PROGRAM ÚNOR 2008

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

pondělí 4. 2. v 18 h

Židovské písně na několik způsobů. Hudba zrcadlící vývoj židovského myšlení od lidových písní až po autorské skladby v různých jazycích včetně češtiny. **Kateryna Kolcová-Tlustá** – zpěv, **Milan Arner** – klavír, klarinet. *Vstupné 60 Kč*

čtvrtek 7. 2. v 18 h

Maimonidových třináct článků víry. Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína **Karola Efraima Sidona**. **Článek šestý: V naprosté věrnosti věřím, že všechna slova proroků jsou pravda.** *Vstupné 20 Kč*

čtvrtek 14. 2. v 18 h

Československá vláda v exilu a holocaust – jak byla exilová vláda informována o pronásledování Židů, a jak na tyto informace reagovala? Jaká byla politika prezidenta Beneše a jeho vlády vůči nacistické perzekuci Židů? Přednáší **Mgr. Jan Láníček** (historik, University of Southampton, Velká Británie). *Vstupné 20 Kč*

úterý 19. 2. v 18 h

Pojďme spolu do muzea... Povídání s pracovníky Židovského muzea v Praze o jejich práci doplněné zajímavými ukázkami. **Část 1. – malby, kresby, grafiky, fotografie.** **Michaela Hájková** – kurátor, správce sbírky dětských kreseb Terezína, **Martin Jelínek** – kurátor, správce foto-

archivu ŽMP. Moderuje **Petr Brod**.

Vstupné 20 Kč

středa 20. 2. v 18 h

Ženy v Bibli, ženy dnes. Díl XII. Derech našim – Cesta žen: Tělo ženy v židovském náboženském právu. Hrdinky Tanachu v podání tradičních rabínských komentátorů a současných feministických komentátorek. Cyklus přednášek hebraistky **Terezie Dubinové, Ph.D.** *Vstupné 20 Kč*

čtvrtek 21. 2. v 18 h

Máme opravdu duši? – Vývoj konceptu duše v židovství, část první. Přednáška **dr. Tomáše Kučery**, rabína mnichovské liberální komunity Beth Shalom. Vývoj pojmu v chronologii židovských pramenů od Tóry po současnost. **Cyklus Židovství a etika.** *Vstupné 20 Kč*

pondělí 25. 2. v 18 h

PhDr. Jan Rataj, CSc. (Vysoká škola ekonomická Praha): **Poválečný vývoj Československa a důsledky jeho zařazení do „východní“ Evropy.** Přednáška z cyklu Židovská menšina v Československu v poválečných letech. *Vstupné 20 Kč*

středa 27. 2. v 18 h

Marilyn Banner: Still with Us / Stále s námi – vernisáž výstavy abstraktních maleb (pastel, olej) a koláží výtvarnice ze státu Maryland, USA. *Občerstvení*

čtvrtek 28. 2. v 18 h

Blízký východ včera a dnes: Írán – země královny Ester. Biblická i současná Persie. Host autora pořadu: **Hanka**, která působila pět let jako diplomat naší ambasády v Teheránu. Cyklus přednášek **Ing. Jana Neubauera** představuje oblasti Blízkého východu bez falešného pozlátka i černého rámu. *Vstupné 20 Kč*

NEDELNÍ PROGRAM PRO DĚTI A JEJICH RODIČE:

10. 2. 2007 v 14 h

Golem. Slavný rabi Löw udělal z hlíny Golema. Pak ho oživil. Golem nejdříve Židům pomáhal, pak však přestal poslouchat. Jak můžeme oživit Golema a kde je dnes ukryt? Prohlídka: Staronová synagoga, Golem v ulicích. *Jednotné vstupné 40 Kč*

VÝSTAVY VE VKC:

Margo Paran: Wandering After Little Hints / Putování za drobnými náznaky – výstava maleb, kreseb a grafiky (dřevorez, monotyp, litografie) izraelské výtvarnice a básníčky původem z Kadaně. Do 22. února 2008.

Marilyn Banner: Still with Us / Stále s námi – výstava abstraktních maleb (pastel, olej) a koláží výtvarnice ze státu Maryland, USA. Od 28. února do 28. března 2008. *Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po–čt 10–16 h, pá 10–15 h.*

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

neděle 3. 2. v 15 h: Skryté světlo menory aneb Zpěvy z templů, štetlů a kfarů. Kantor **Michal Foršt** přednese za doprovodu virtuózního hráče na bajan a výborného pěvce **Viktora Bytcheka** jidiš písně, duchovní zpěvy i úpravy známých izraelských melodií. Pořádáno ve spolupráci se Židovskou obcí Brno. *Vstupné 50 Kč*

čtvrtek 7. 2. v 19 h: Současný Izrael v proměnách času – přednáška hebraistky

a judaistky **Mgr. Zuzany Tláškové** bude zaměřena na historii vzniku státu Izrael od jejího počátku až do současnosti. Vše bude doplněno obrázky a ukázkami moderní izraelské hudby. *Vstupné 20 Kč*

středa 12. 2. v 19 h: George Gershwin – léta 1935–1937. Závěrečná část poslechového pořadu cyklu „Hudebníci z diaspory“ představí Gershwinova díla z let 1935–1937, zejména lidovou operu Porgy and Bess. Pořad s podtitulem „Slavní židovští sklada-

telé Broadwaye a Hollywoodu“ uvede **MgA. Jan Beránek**. *Vstupné 20 Kč*

neděle 17. 2. v 15 h: Simchat Tora čili Radost z Tóry. Co je to vlastně Tóra a proč se u Židů těší takové úctě? Kde ji najdeme a jak vypadá? To všechno se dozvíte v naší dílně, kde si každé dítě zkusí vyzdobit „svou Tóru“ anebo jí vyrobit tu správnou synagogální oponu, za níž se skrývá. Přijďte s námi odhalit tajemství Tóry! Dílna pro rodiče s dětmi od 6 let. *Vstupné 30 Kč* ➤

Židovská obec v Praze
společenský sál, Maiselova 18

Káva o čtvrté:

čtvrtek 14. února
v 15 hodin

Yekta Uzunoglu

*Lékař, nakladatel a obchodník,
překladatel Bible i Karla Čapka
do kurdštiny a spoluautor kurdské
gramatiky. Dva a půl roku prožil v české
vazební věznici, třináct let byl
pronásledován českou justicí.*

čtvrtek 21. února
v 15 hodin

Jiří X. Doležal

*Kdo je JXD? Investigativní žurnalista?
Obhájce měkkých drog?
Čeledín od želvy?*

*Nenechte média, aby vás šálila!
Přijďte si udělat svůj vlastní názor!*

**Přijďte do naší kavárny, čeká vás příjemná společnost, přátelé
i občerstvení. V průběhu odpoledně divácká soutěž, pro vítěze cena!**

Připravil a moderuje: Honza Neubauer jan@neub.biz, 602 364 682

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

*Rozhlasová talk-show Tobogan, televizní Dobré ráno,
anketa TýTý, 13. komnata, pořad O češtině, knížky o Nataše
Gollové a Zdence Sulanové – to vše má jedno společné:*

ALEŠE CIBULKU

*A jeho heslo: „Možná to nevyjde, ale s tím se
smírím spíš, než s tím, že jsem to nezkusil.“*

úterý 26. února v 15 hodin

Bar Micva

**26. ledna 2008 /
19. švat 5768
se bude konat
ve Španělské synagoze**
(Dušní 12, Praha 1)

pod vedením rabína
Rona Hoffberga
a za podpory Bejt Elend

**Bar Micva Františka
Němce a Vojty Adama.**

**Obřad začíná
v 10 hodin.**

**Bude se číst
paraša Jitro.**

Poté následuje
společná oslava
na Židovské obci
v Praze
(Maiselova 18,
Praha 1,
3. patro).

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

► **úterý 19. 2. v 19 h: Nepříjemná ústřice**
– rozhlasová komedie o nečekaném vývoji
jedné služební cesty. Nepříjemná ústřice je
rozkošnou hříčkou na téma „poklidný život
středostavovského občánka je rozbit na
kusy“ – svižná a vtipná rozhlasová hra
s Josefem Kemrem v hlavní roli. V rámci
cyklu „Desetkrát Josef Červinka“ uvádí
Mgr. Přemysl Hnilička. *Vstupné 20 Kč*

úterý 26. 2. v 18 h: Osm světél –
beseda o knize, která vyšla v loňském

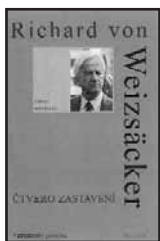
roce v nakladatelství Argo. S jejím auto-
rem **PhDr. Leo Pavlátem**, ředitelem
Židovského muzea v Praze, a **Hanou
Pavlátovou**, autorkou ilustrací, bude
rozmlouvat **Erika Bezdíčková**, ukázky
z knihy přečtou studenti Konzervatoře
v Brně. V knize můžete najít nejznámější
židovské pohádkové příběhy, legendy,
bajky a anekdotická vyprávění. Čerpají
ze starých náboženských textů – Tal-
mudu a midrašů – a současně se v nich
odrážejí pozdější pohnuté osudy Židů

rozptýlených na různých místech světa.
Vstupné 20 Kč

VÝSTAVY: Celý měsíc únor bude v sále
výstava fotografií, které při svých četných
návštěvách židovských hřbitovů zachytil
Ing. Milan Slavinger.

*Oba sály jsou přístupny vždy 20 minut
před zahájením programu. 15 minut po
začátku programu není vstup do Vzděláva-
cího a kulturního centra povolen.*

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Jednou z cenných knih, které nám ukáží nedávnou historii střeoevropského prostoru očima politika z druhé strany hranic, je publikace vzpomínek státníka, který se dlouhá léta pohyboval v nejvyšších etážích německé politiky, aby se nakonec stal prezidentem Spolkové republiky Německa. Richard von Weizsäcker byl nejdříve čtyři roky primátorem Západního Berlína, aby poté byl vůlí voličů vyzdvižen do nejvyššího úřadu. Proč jsou tyto paměti tak důležité? Především proto, že zprostředkovávají pohled člověka, který je výjimečnou osobností jak v ohledu politickém, tak intelektuálním, a jemuž příznivé rodinné zázemí umožnilo jedinečným způsobem prožívat a reflektovat moderní dějiny Německa.

Kniha je členěna do čtyř částí, v nichž se autorův osud prolíná s klíčovými událostmi moderní německé historie. Začíná Výmarskou republikou, Hitlerem a světovou válkou, rozdělením Evropy a Německem v bipolárním světě a končí sjednocením obou německých států. Reflexe kulturních a duchovních dějin poválečného Německa se v textu překrývají s proudem dějin politických a sociálních. Z Weizsäckerových vzpomínek promlouvá intenzivní potřeba vyrovnat se čestně s německou minulostí a porozumět jí na pozadí osobních zážitků a přesvědčení. Ani při líčení událostí, jichž se zúčastnil jako voják wehrmachtu na východní frontě, nepopírá žádná fakta, naopak se snaží rozlišovat a ukázat, že stanoviska a morální postoje jsou nakonec vždy velice osobní. Z osobního postoje činí záležitost nadindividuální a obrací se proti paušálním historickým interpretacím.

Společně s autorem se budeme prodírat především německé politiky vůči východním sousedům, a především Sovětskému svazu, zažijeme pár berlínské zdi, rozpad Varšavské smlouvy i konec Sovětského svazu. Weizsäckerova kniha je více, než jen obyčejnou memoárovou záležitostí, je to kus poctivého svědectví z druhé strany hranic.

Richard von Weizsäcker, ČTVERO ZASTAVENÍ, 366 str., Prostor, Praha

Jaký význam mají pro křesťany knihy Starého zákona, lze oddělit Starý a Nový zákon, mohou se křesťané vzdát Starého záko-

na a vystačí si jen s Novým zákonem? Na první pohled se může zdát, že se jedná o hloupé otázky, na které každý zná odpověď. Že tomu tak není, dokazuje nevelká publikace, která je výsledkem práce papežské biblické komise. *Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské Bibli* je text, který nám ukazuje způsob současného nazírání nejvyšších (oficiálních) kruhů vatikánských biblistů na prastarý, ale přesto stále aktuální teologický problém.

V teologii církevních otců byla otázka vnitřní jednoty Bible, skládající se ze Starého i Nového zákona, ústředním tématem. A že to nebyl jen problém teoretický, lze téměř hmatatelně vnímat na duchovní cestě jednoho z největších křesťanských učitelů, sv. Augustina z Hippo.

Závěrem této publikace její autoři prohlašují, že je nespornou skutečností, že židovský národ a jeho svatá Písma zaujímají v křesťanské Bibli nesmírně významné místo. Svatá Písma židovského národa totiž tvoří jednu podstatnou část křesťanské Bible a mnoha způsoby jsou zastoupena v části druhé. Bez Starého zákona by Nový zákon byl nerozlučitelnou knihou, rostlinou zbařenou kořenů a odsouzenou k uschnutí. Nový zákon uznává božskou autoritu svatých Písem židovského národa a o tuto autoritu se opírá.

ŽIDOVSKÝ NÁROD A JEHO SVATÁ PÍSMATA V KŘESŤANSKÉ BIBLI, 146 str., Karmelitánské nakl. Kostelní Vydří

„Věříš mi – věřím ti, víš a vím, buď jak buď, nezradíš – nezradím! Tuto tajnou přísahu svěřila Helga Pollaková jako dvanáctiletá svému deníku. Jí i dalším děvčatům z pokoje 28 v koncentračním táboře v Terezíně skýtala tato přísaha v nejobtížnější etapě jejich života důvěru, naději a sílu přežít. Jen patnáct dívek z šedesáti, které obývaly pokoj 28, přežilo. Deset z nich se každoročně schází. Dbají na to, aby vzpomínka na ně všechny žila dál.

Dosud žijící Anna Flachová, Helga Pollaková, Judith Schwarzbartová, Eva Landová, Marta Fröhlichová, Marta Wertheimerová, Handa Pollaková, Eva Winklerová a Věra

Nathová spolu s padesáti dalšími, které nepřežily, tvořily společenství, jež si přísahal věrnost a přátelství, společenství, v němž si nejenom vytvořily vlastní heslo a odznak, ale složily si i svou hymnu a navrhly vlajku – kruh se dvěma stisknutými rukama. Je to symbol „maagalu“ – hebrejsky „kruhu“, symbol dokonalosti a ideálu, o který usilovaly.

Úžasný příběh dětské solidarity, statečnosti a odhodlání nepodlehout krutým podmínkám, které je obklopovaly, inspiroval německou autorku Hannelore Brenner-Wonschickovou (1951). Ta byla dlouholetou spolupracovnicí amerického autora Petera Wydena a pracovala mj. i v rozhlase, kde v roce 1997 vznikl pořad „Brundibár a děti z Terezína“, který v roce 1998 vyšel i na CD. Vytvořila i řadu dalších pořadů na téma holocaustu a navrhla hudebně-divadelní program o „děvčatech z pokoje 28“.

Na podzim loňského roku byla v Goethe-Institutu v Praze instalována výstava „Děvčata z pokoje 28, L 410, Terezín“, kterou zapůjčilo Židovské muzeum v Praze a jejíž předlohou byla její stejnojmenná a úspěšná německá verze vycházející právě z knihy Brenner-Wonschickové.

Hannelore Brenner Wonschicková, DĚVČATA Z POKOJE 28 – Přátelství, naděje a přežití v Terezíně, 294 str., Barister Principal, Brno 2007

V letošním roce 2008 si připomeneme řadu výročí významných událostí, které měly osudový význam pro několik generací Čechů a Slováků. Vedle devadesáti let, které uplynuly od vzniku Československé republiky, je to i sedmdesát let od potupné Mnichovské dohody a šedesát let od komunistického puče. Nejvíce otazníků však bude kolem čtyřicetiletého výročí tzv. Pražského jara a následné srpnové invaze.

Fenomén Pražského jara se však nezrodil ze dne na den. Byl výsledkem politických a společenských jevů, které probíhaly v Československu od počátku padesátých let a měly svůj vrchol v roce 1956. Bez znalosti a pochopení těchto jevů nelze ani správně porozumět vývoji, který ústl do osmašedesátého roku. Průvodcem a komentátorem těchto jevů ▶

► není domácí historik, ale překvapivě francouzská autorka Muriel Blaive (1969), která absolvovala pařížský Institut politických věd, kde se začala pod vedením Jacquesa Rupnika zabývat československou problematikou.

Námět knihy *Promarněná příležitost: Československo a rok 1956* může na první pohled působit paradoxně, protože v tomto roce, tak významném pro několik dalších komunistických zemí, se v Československu vlastně nic podstatného nestalo. A právě tento paradox vyprovokoval autorčin zájem.

Sama práce je koncipována do tří částí, v první je zkoumáno Československo v roce 1956, kdy se vyrovnávalo s částečnou destalinizací jako výsledkem Chruščovova projevu na XX. sjezdu KSSS. Druhá část přináší pohled na padesátá léta z hlediska historiografického a analyzuje rok 1956 očima západních historiků i jejich domácích kolegů Karla Bartošky, Karla Kaplana a Jacquesa Rupnika. Ve třetí části se pokouší autorka odpovědět na otázku, proč se Češi a Slováci na událostech roku 1956 nijak výrazně nepodíleli. Výsledkem je monografie založená na rozsáhlé literatuře a pečlivém archivním studiu, která nastoluje mnohé otázky k případné diskuzi. Obsahuje je ostatně i doslov historika Jiřího Pernese, jenž knihu Muriel Blaive uzavírá. Autorka při její přípravě strávila řadu let v pražském CEFRES (Francouzském ústavu pro výzkum ve společenských vědách) a nyní žije trvale v Praze.

Muriel Blaive, PROMARNĚNÁ PŘÍLEŽITOST – ČESKOSLOVENSKO A ROK 1956, 481 str., PROSTOR, Praha

V roce 1993 vydala Deborah E. Lipstadtová, profesorka židovských studií na Emory University, první komplexní dějiny hnutí, které popírá holocaust. V této své veřejné, kriticky pojaté zprávě označuje Davida Irvinga – plodného, dosud uznávaného a známého autora knih o druhé světové válce, jenž napsal řadu kontroverzních prohlášení o Hitlerovi a Židech – za jednoho z nejnebezpečnějších propagátorů hnutí popírajícího holocaust. O rok později žaloval Irving autorku a jejího nakladatele, britskou společnost Penguin.

Proces před londýnským soudem a celá historie holocaustu přitáhly pozornost médií. Když po desetiměsíčním intenzivním soudním jednání Irving spor prohrál, objevily se na prvních stranách světových novin a časopisů

palcové titulky o velkém vítězství profesorky Lipstadtové.

Strhující průběh procesu se stal obsahem knihy, kterou pod názvem *Historie před soudem* napsala v roli žalované strany, kdy od ní Irving požadoval omluvu, finanční náhradu a stažení publikace *Popírači holocaustu* z knižního trhu. Autorka krok za krokem odhaluje spletitou cestu příprav na soudní proces, získávání 1,5 milionů dolarů na obhajobu vedenou týmem prvotřídních advokátů, historiků a expertů. Lipstadtová vypráví o Irvingových bezohledných provokacích včetně tvrzení, že více lidí zemřelo v autě senátora Kennedyho v zátocě Chappaquiddick než v plynových komorách Osvětími, a že si lidé tetovali čísla na svá předloktí za účelem výdělku...

Strhující kniha, dílem analýza historie, dílem výsledek pozorování dramatu v soudní síni, přesahuje historiografii druhé světové války a holocaustu a nastavuje zrcadlo špinavému způsobu, s jakým extremismus a záměrné zkreslování historie získávají široké uznání a pomáhají šířit nenávisť. Londýnský list Daily Telegraph prohlásil, že proces „znamená pro nové století to, co pro dřívější generace znamenal norimberský tribunál a proces s Eichmannem“.

Deborah E. Lipstadtová, HISTORIE PŘED SOUDEM, 389 str., EPOCHA, Praha 2006

Mezi klasiky novodobé americké literatury nesporně patří i spisovatel Robert Albert Bloch (1917–1994), pocházející ze středostavovské židovské rodiny. Už jako mladík se začal zabývat literaturou, upozornil na sebe několika úspěšnými povídkami a poměrně brzy se začal psaní věnovat profesionálně. Zajímal se o detektivní zápletky, lákalo jej sci-fi a také žánr, kterému se teprve později začalo říkat *horor*. Napsal přes dvacet pět úspěšných románů, stovky povídek a mnoho esejí. Podle jeho románu *Psycho* z roku 1959 natočil mistr hororu Alfred Hitchcock svůj nezapomenutelný stejnojmenný film.

Našemu čtenáři se díky nakladatelství EPOCHA dostává do ruky výběr těch nejlepších Blochových povídek pod názvem *Vlak do pekla*. Osmnáct povídek tohoto výběru obsahuje krásu i ošklivost, okouzlení i děs, šaškovský škleb i slastný smích, a to vše spolu s notnou dávkou strachu a napětí. Blo-

chovy povídky jsou nebyvalé pestré a sahají od hororového žertu „S úctou Jack Rozparovač“ přes lovcraftovské podobenství „Enoch“ a howardovský „Hladový dům“ až k mistrovské pokloně E. A. Poeovi v příběhu „Muž, který sbíral Poea“. Výběr obsahuje i jeho nejslavnější povídky „Pan Steinway“, „Mám rád blondýnky“ a „Vlak do pekla“. Pavlem Medkem dobře přeložený výběr povídek nabízí výbornou zábavu a kvalitní relax.

Robert A. Bloch, VLAK DO PEKLA A JINÉ POVÍDKY, 301 str., EPOCHA, Praha 2006

„Osm sešitů hustě popsaných drobným, těžko čitelným rukopisem, tak jsem narazil na to, co mě v následující době takřka beze zbytku zaměstnávalo: na život Etty Hilesum. Na stránkách sešitů se rozvinul příběh sedmadvacetileté ženy, žijící v jižní části Amsterdamu. Jde o její deníky z let 1941 a 1942, tedy z válečné doby. Byl to čas, v němž byli Židé pronásledováni takřka v celé Evropě s cílem totální genocidy. A Etty Hilesum byla Židovka,“ říká J. E. Gaarlandt, který deníky připravil pro vydání pod jménem *Přervaný život*.

Čtyřicet let ležely deníky v „šuplíku“ a pak během několika málo let obletly svět. Uprostřed hrozivě se svírající smyčky nacistického pronásledování Židů prošla tato židovská studentka podivuhodným procesem zrání. Od velkých vnitřních zmatků dospěla k jasnému poznání své vlastní hodnoty i ceny každého člověka, k síle varovat se jakékoliv nenávisť. Do Osvětími odjížděla jako radostný, oblíbený člověk, toužící „být náplastí na mnoho ran“.

Po deníku Anny Frankové je to další autentický doklad přímo z doby okupace, ve kterém nalezneme strhující výpověď mladé ženy, a stránku po stránce jsme svědky jejího vnitřního přerodu. O život přichází 30. listopadu 1943 v Osvětími společně s rodiči a sourozenci.

J. G. Gaarlandt, PŘERVANÝ ŽIVOT – DENÍKY ETTY HILESUM 1941–1943, 261 str., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2006

► Milan Kalina

Vážení čtenáři, v loňském roce jsme zavedli novou rubriku – rodinnou stránku, která vám má přinášet hlavně inspiraci, jak svátky v kruhu rodiny příjemně prožít, spíše než radit, jak naplnit náboženskou tradici. V rodinné rubrice jsme vám proto nikdy nepředkládali ucelený přehled toho, co a jak se o svátcích tradičně dělá, jaká požehnání se říkají a podobně. Tyto informace, alespoň ve velmi stručné podobě, bychom vám, počínaje tímto číslem, rádi nabídli v našem Praktickém průvodci židovským rokem. Zbývá jen podotknout, že i rodinná rubrika nadále pokračuje. -red-

TU BI-ŠVAT

Patnáctého dne měsíce švat (letos připadá na 22. ledna) slavíme svátek Tu bi-švat neboli Nový rok stromů. Lze říci, že pro tento svátek nejsou pevně dané předepsané micvot, spíše se jedná o některé zvyky, kterými si tento den tradičně připomínáme. Zejména v průběhu dlouhých staletí života v diaspoře se jednalo pouze o konzumaci sušeného ovoce, které bylo připomínkou Erec Jisrael (fíky, datle, rozinky, mandle, tzv. svatojánský chlebiček čili plod rohovníku neboli karobu).

Seder Tu bi-švat: Kabalisté v Palestině v 16.-17. století zvyk požívání ovoce dále rozpracovali a zavedli symbolickou hostinu podobnou pesachovému sederu, která se koná na erev Tu bi-švat (letos tedy 21. ledna večer). Podobně jako o Pesachu je dané pořadí konzumace určitých symbolických pokrmů (s večeří někde uprostřed), doprovázené příslušnými požehnániemi a čtením textů, které se k nim vztahují a osvětlují nám jejich symbolický význam i význam svátku jako takového. Tradičním čtením mezi jednotlivými chody byla antologie *Peri ec hadar*, kompilace textů vztahujících se ke stromům, z Bible, Talmudu a knihy Zohar. Tento spis ovšem pravděpodobně neseženete tak snadno jako mnohem rozšířenější pesachovou Hagadu, a lze jej proto nahradit vlastní kompilací – mnoho textů najdete na internetu, případně můžete použít biblickou konkordanci – alespoň se v rámci přípravy na svátek budete věnovat i studiu Bible, což jistě nebude na škodu. Stručný přehled biblických citátů na ukázkou uvádíme na konci tohoto textu i my. V některých kruzích je běžné číst i z jiných textů, například z moderní poezie. Stejně jako u pesachu by měly zaznít otázky a odpovědi vztahující se ke svátku a jeho významu.

Co nakoupit, připravit:

Hlavně hodně ovoce včetně ořechů; není přesně dáno kolik druhů – rozšířený je zvyk jíst alespoň 15 druhů, včetně alespoň jednoho takového, který jsme ještě v letošním roce neochutnali, což nám dá příležitost recitovat požehnání „še-hechejanu“ – ale opět jde jen o zvyk, nikoliv předpis, a rozhodnutí je tedy na vás. Chybět by určitě neměly plody typické pro Erec Jisrael: fíky, datle, granátové jablko. Dále chléb, olivový olej a nezapomeňte si připravit nějakou dobrou večeři.

Stejně jako u pesachového sederu, i zde budete potřebovat víno, o Tu bi-švat bílé i červené. A nakonec bývají součástí sederové tabule i květiny – čtyři kytice, jedna za každé roční období, jedna kytice z květin bílých symbolizuje podzim, druhá kytice v barvě růžové a levandulové zimu s nástupem dešťů a další dvě kytice obsahují stále více výrazných barev, zejména

červené (s tím koresponduje pití bílého, míchaného a červeného vína v průběhu sederu – viz níže). Nejde o striktní halachu, a proto je možné – a vzhledem k nedostupnosti izraelských květin typických pro všechna roční období zřejmě i nutné – zapojit vlastní fantazii a vytvořit si kytice či dekorace symbolizující čtyři roční období z toho, co je u nás k dispozici, případně i co je typické pro roční doby u nás.

Seder Tu bi-švat v bodech (nezapomeňte prokládat čtením textů, kladením otázek, vyprávěním):

- První pohár vína (s patričným požehnániím „bore peri ha-gafen“), a sice vína bílého.
- Ochutnání některého ovoce (s požehnániím „bore peri ha-ec“).
- Ochutnání fíků.
- Ochutnání datlí (zapřívát si můžete známý verš „cadik ka-tamar“ z Žalmy 92).
- Ochutnání ořechů.
- Druhý pohár vína – bílé s trochou červeného.
- Mytí rukou – netilat jadajim. Požehnání nad chlebem („ha-moci lechem min ha-arec“), který máme v olivovém oleji. Následuje večeře.
- Třetí pohár vína – napůl bílé a napůl červené.
- Čtvrtý pohár vína – červeného.
- Uzavíráme požehnániím po jídle „birkat ha-mazon“.

Biblické citace:

Tóra: 1M – Genesis 1,11 (vhodný je ostatně celý příběh o stvoření), Gn 2,9, Gn 3,6-7, Gn 8,11, 3M – Leviticus 19,9-10, Lv 19,23-25, Lv 23,40, 4M – Numeri 17,23, 5M – Deuteronomium 8:8, Dt 20:19, Dt 32,32

Proroci: Jeremijáš 11,16, Ozeáš 9,10

Spisy: Žalmy 1,3, Ž 72,16, Ž 81,17, Ž 128,3, Přísloví 27,18, Píseň písní 2,3-6, Pís 6,7, Pís 6,11, Pís 7,13-14

Sázení stromků: V době před exilem bývalo zvykem sázet na Tu bi-švat nové stromky, tento zvyk se velkou měrou opět rozšířil v moderním Izraeli. Pokud byste i vy chtěli oslavit Tu bi-švat tímto způsobem, můžete si samozřejmě zasadit vlastnoručně svůj stromek, to je ale vzhledem ke klimatickým podmínkám v našich krajích poněkud problematické, a navíc zde chybí ona zásadní vazba na Erec Jisrael. Mezi Židy na celém světě je proto velmi populární sázení či spíše zakoupení stromčku v Izraeli – můžete je provést zaplacením příslušné částky v pobočce KKL – Keren Kajemet le-Jisrael (JNF – Židovský národní fond), jako doklad obdržíte certifikát. Kontakt v ČR: Zoša Vyoralová, T: 224 810 099, 224 810 118, e-mail: zosa@email.cz

► Připravila Kateřina Weberová